

TWEEKOLOMMENSTUK

INSPRAAK Ontwerp Duurzaamheidsplan

Een systematisch overzicht van alle inspraakreacties + antwoorden

Utrecht januari 2011

1 Inhoudsopgave

1	Inhoudsopgave	2
2	Inleiding	3
3	Overzicht insprekers	4
4	Algemene opmerkingen	5
	4.1 Algemene opmerkingen uit de consultatie bijeenkomst	5
	4.2 Algemene opmerkingen uit de schriftelijke reacties	5
5	Gemeentelijke organisatie	18
	5.1 Gemeentelijke organisatie - Opmerkingen consultatiebijeenkomst.....	18
	5.2 Gemeentelijke organisatie - Schriftelijke reacties	18
6	Wonen.....	19
	6.1 Wonen - Opmerkingen consultatiebijeenkomst	19
	6.2 Wonen - Nieuwe ideeën consultatiebijeenkomst.....	19
	6.3 Wonen - Schriftelijke reacties.....	21
7	Bedrijvigheid	32
	7.1 Bedrijvigheid - Opmerkingen consultatiebijeenkomst	32
	7.2 Bedrijvigheid - Nieuwe ideeën consultatiebijeenkomst	33
	7.3 Bedrijvigheid - Schriftelijke reacties	34
8	Mobiliteit.....	37
	8.1 Mobiliteit - Opmerkingen consultatiebijeenkomst	37
	8.2 Mobiliteit - Nieuwe ideeën consultatiebijeenkomst.....	37
	8.3 Mobiliteit - Schriftelijke reacties	38
9	Duurzame energie en klimaatadaptatie.....	40
	9.1 Duurzame energie en klimaatadaptatie - Opmerkingen consultatiebijeenkomst.....	40
	9.2 Duurzame energie en klimaatadaptatie - Nieuwe ideeën consultatiebijeenkomst	40
	9.3 Duurzame energie en klimaatadaptatie - Schriftelijke reacties	41

2 Inleiding

Hierin is opgenomen de verwerking van de reacties op het Ontwerp Duurzaamheidsplan. De inbreng van de wijkraden worden via separate brieven beantwoord aan de wijkraden

Procedure rond verzamelen reacties op Ontwerp Duurzaamheidsplan:

20 oktober 2010: toezending van het Ontwerpplan, met verzoek te reageren, aan wijkraden, organisaties en bedrijven in de stad.

1 december 2010: consultatie bijeenkomst voor organisaties, bedrijven en bewoners. Het verslag hiervan is toegezonden aan de deelnemers op 10 december 2010.

Verslag is in de bijlage bijgevoegd)

2 december: Overleg in de raadscommissie Stad en Ruimte

13 december 2010: uiterste datum voor inbreng (schriftelijk) reacties op duurzaamheidsplan

De algemene lijn in de reacties is er een van positief onthaal. Er is veel waardering en instemming voor het plan en de ambities. Er zijn veel suggesties gedaan om het plan sterker te maken en er zijn adviezen gegeven over de wijze waarop de ambities gerealiseerd kunnen worden.

De reacties zijn opgenomen in het onderhavige tweekolommenstuk. Het bevat een uitgebreid verslag gedaan van de inbreng. Hiermee willen wij recht doen aan het enthousiasme en de betrokkenheid.

Opbouw van het tweekolommenstuk:

Eerst algemene reacties, daarna reacties per thema uit het Ontwerp duurzaamheidsplan.

Bij elk kopje worden eerst de reacties weergegeven die op de consultatiebijeenkomst naar voren zijn gebracht, daarna de schriftelijke reacties.

3 Overzicht insprekers

(zie bijlage met verslag Consultatie bijeenkomst voor lijst insprekers tijdens die avond)

Organisatie	Inspreker naam
Mitros	B. v.d. Donk
Utrecht Cultureel festival/Stichting Cultuurpromotie Utrecht	J. Minnema
Milieucentrum Utrecht	R. Pereboom
idem, aanvulling	idem
Platform Utrechtse natuur en Milieugroepen	T. Jongkind
Energie U	A. v.d. Hoogen
Transition Towns Utrecht	G. de Boer
Toekomstclub Complex 507/Wishingwellwest	E. Huisman
BRU	R. van Hilten
ENECO	N. v.d. Wetering
Buiddesk	J. Remmers
Corio	C.E. Kievit-Droste
persoonlijk	M. Rigter
persoonlijk	G. Cats
persoonlijk	M. Ferket

4 Algemene opmerkingen

4.1 Algemene opmerkingen uit de consultatie bijeenkomst

Voor de algemene opmerkingen die op de consultatiebijeenkomst zijn gemaakt verwijzen wij naar het verslag van de bijeenkomst (zie bijlage).

4.2 Algemene opmerkingen uit de schriftelijke reacties

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>Wijkraad Noordoost:</p> <p>De gemeente Utrecht heeft zich ambitieus getoond op het gebied van duurzaamheid. Dit blijkt uit het programma <i>Utrecht maakt nieuwe energie</i> en de doelstelling om in 2030 CO₂-neutraal te zijn. Hiermee laat de gemeente Utrecht zien in Nederland voorop te willen lopen in het verminderen van het energieverbruik en het optimaal benutten van duurzame energiebronnen. Gemeente en inwoners zullen de handen ineen moeten slaan en elkaar moeten voeden en versterken om de ambities te kunnen waarmaken. De wijkraad Noordoost beseft dit en heeft het thema duurzaam wonen centraal gesteld tijdens de wijkraadpleging 2009–2010. Als slotstuk van de wijkraadpleging heeft de wijkraad Noordoost op 1 juni jongstleden een drukbezochte wijkbijeenkomst gehouden over het thema duurzaam wonen. De uitkomsten van de wijkraadpleging zijn recentelijk aan onze wijkwethouder dhr. Kreijkamp aangeboden met de belofte om het College naar aanleiding van de resultaten van de Wijkraadpleging te adviseren. Via deze weg willen wij deze belofte graag inlossen.</p> <p>De Wijkraad Noordoost adviseert het College het volgende: Ontwikkel de voormalige milieupunten door tot (fysieke) steunpunten 'duurzaamheid' op wijkniveau (eventueel in samenwerking met het wijkbureau) waar bewoners met al hun vragen terecht kunnen (bij een energiecoördinator of energieloket) en van waaruit gezamenlijke initiatieven ondersteund worden. Van hieruit kunnen bewoners uit dezelfde buurt aan elkaar gekoppeld worden en van de juiste kennis worden voorzien om succesvol samen initiatieven op te pakken. Ga hierbij de samenwerking aan met het bedrijfsleven en geef commerciële partijen de ruimte om hierin te participeren.</p> <p>Help bij het bekend maken van voorbeeldprojecten ('best practices') om zo bewoners te stimuleren dit voorbeeld (gezamenlijk) na te volgen. Ook zouden (gemeentelijke) subsidie-mogelijkheden voor duurzame initiatieven overzichtelijk aan de burger gepresenteerd moeten worden. De gemeentelijke webpagina 'Utrecht creëert nieuwe energie' zou hiervoor uitgebreid kunnen worden.</p> <p>Het onderwerp duurzaamheid leeft in Utrecht! Dit blijkt uit de talrijke kleine en grote initiatieven die worden ontplooid. Een goed voorbeeld is de recentelijk opgerichte vereniging Energie U. Maak als gemeente gebruik van de energie van de Utrechters. Ondersteun vanuit de gemeente initiatieven zoals Energie U en benut de kansen die er liggen om via dit soort initiatieven in contact te komen en blijven met de inwoners van Utrecht over duurzaamheid en om nieuwe ideeën op te doen.</p> <p>De gemeente zou bij renovaties en nieuwbouwprojecten direct strengere duurzaamheidseisen moeten stellen. Bij renovaties kun je dan denken aan duurzame isolatiemaatregelen, bij</p>	<p>De wijkraad Noordoost zal via de gebruikelijke procedure schriftelijk worden geantwoord.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>nieuwbouw moet het gaan om klimaatneutraal wonen. Ook zou de gemeente een voortrekkersrol moeten vervullen. Zo zouden overheidsgebouwen als eerste energieneutraal moeten worden en zouden er zonnepanelen op scholen of (andere) (semi-) overheidsgebouwen moeten komen.</p> <p>We vertrouwen er op dat ons advies u inspireert en tot actie aanzet en dat het u helpt om de ambities van de gemeente Utrecht waar te maken</p>	
<p>Wijkraad West:</p> <p>De Wijkraad West is blij met het ambitieuze concept Duurzaamheidsplan van de gemeente Utrecht.</p> <p>In Utrecht West wonen veel mensen die het belang van duurzaamheidsmaatregelen onderschrijven, en veel mensen die bereid zijn om initiatieven te nemen of daaraan mee te werken. In Utrecht West liggen al veel plannen, zowel voor de woonwijken als voor de bedrijfsterrainen, die zo uitgewerkt kunnen worden.</p> <p>We zien in de nota veel voorstellen terug die vanuit West zijn aangedragen en wij zijn trots dat West energieneutraal gezien wordt als voorbeeld dat breder toegepast kan worden. De Wijkraad West ondersteunt de gedachte dat we de pilot voorbij zijn. Er is een overvloed aan bewezen technologie die op brede schaal uitgerold kan worden.</p> <p>Tegelijkertijd zien we dat er nog heel veel moet gebeuren. In een recente analyse voor Utrecht West door Ecofys is aangegeven dat het streven naar een energieneutrale wijk West realistisch en technisch haalbaar is, maar dat daar wel het 'alles uit de kast scenario' voor nodig is.</p> <p>We hebben de indruk dat de kwantitatieve doelstellingen in het duurzaamheidsplan nog mager zijn in vergelijking tot wat er moet gebeuren om het beleid waar te maken.</p> <p>De wijkraad West vindt het vooral belangrijk dat de gemeente Utrecht goed beleid omzet in daadkracht. Het is positief dat er een gezagvolle ambtelijke eigenaar (de directeur SO) van het programma is aangewezen.</p> <p>We willen aan de slag. We willen graag op korte termijn een uitvoeringsprogramma, dat samen met sleutelpersonen uit Utrecht West in opgesteld, bespreken met ambitieuze concrete activiteiten in Utrecht West:</p> <ul style="list-style-type: none"> - x huurwoningen minstens 2 niveaus energielabels verbeterd - y particuliere woningen / z projecten voor straat/complexgewijze verbetering - n scholen energieproject met opwekking zonne-energie - voor datum a uitgewerkt plan realiseren energiegrid Lage Weide - voor datum b vergroening stadsverwarming - voor datum c uitgewerkt plan realiseren windmolen in Lage Weide <p>etc.</p> <p>Gezien alle voorwerk moet het mogelijk zijn zo'n uitvoeringsprogramma voor 1 april 2011 vast te stellen.</p> <p>De wijkraad West adviseert voor 1 april 2011 een uitvoeringsprogramma vast te stellen, dat samen met sleutelpersonen uit Utrecht West is opgesteld, met realistische maar ambitieuze</p>	<p>De wijkraad West zal via de gebruikelijke procedure schriftelijk worden geantwoord.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>concrete activiteiten in Utrecht West, die voortbouwen op de vele initiatieven en voorstellen die al in Utrecht West zijn uitgewerkt en qua ambitieniveau passen bij het 'alles uit de kast scenario' .</p>	
<p>Cório</p> <p>Voor het huidige hoog Catharijne is Cório de afgelopen jaren al een aantal stappen aan het maken die leiden tot een reductie van verbruik en daarmee uitstoot.</p> <ul style="list-style-type: none"> - zoals bekend zijn we, samen met ondernemers, gestart met meten van energieverbruiken. N de energiestromen goed in beeld zijn gebracht zijn we gaan besparen door betere regelingen en schakeltijden toe e assen. In het openbare gebied zijn we minder sterk gaan koelen en verwarmen dan voorheen. - In de toepassing van materialen kijken we goed bij de aanschaf wat er mogelijk is aan duurzame producten zoals aangeschafte banken en verlichting. - In de voorzieningsfeer zijn we met het aanbieden van elektrische oplaadpalen vernieuwend bezig en om dit uit te breiden zijn gesprekken met de Rabobank gestart om dit voor de medewerkers van de Rabobank aan te bieden in de garage. - In de gesprekken met de detailhandel over lucht gordijnen en verlichting zoals voorgesteld in het stuk kunnen wij ook onze inbreng hebben en wellicht betere en voordeligere alternatieven onder de aandacht brengen. - Op het gebied van logistiek gaan wij deelnemen aan de werkgroep 'Duurzame logistiek' die vanuit de gemeente wordt ingericht. - Voor de toekomst zullen we fors investeren in de gevels kantoren, bemetering kantoren, verlichting van het centrum, WKO en mogelijk groene gevels en daken. ook zullen we ons maximaal inzetten om voldoende fietsparkeergelegenheid te creëren. <p>Reactie op het ontwerp Duurzaamheidsplan: In het nu aan ons voorgelegde plan ligt ene sterke focus op verduurzaming van de mobiliteit. De oplossingsrichting wordt sterk gedictieerd door een vermindering van automobilititeit. Recente studies wijzen uit dat de daling van de uitstoot van auto's veel sneller gaat dan aangenomen, door technische ontwikkelingen en stimuleringsmaatregelen van de overheid.</p> <p>Wij zijn van mening dat dit een goed houvast kan bieden om de auto niet als het grote gevaar te zien voor het bereiken van doelstellingen. Auto's worden in snel tempo hybride en elektrisch. Aan deze ontwikkeling kan worden bijgedragen door hierop in te spelen door het aanbieden van elektrische voorzieningen voor auto's.</p>	<p>We zijn blij te horen dat Corio duurzaamheid zo'n warm hart toedraagt en dit met een groot aantal initiatieven en investeringen onderstreept. Zoals gevraagd zullen we zeker uw input vragen als het gaat om het uitwerken van onze projecten met de detailhandel over lucht gordijnen, verlichting en (duurzame) logistiek.</p> <p>Daarnaast willen wij benadrukken dat we de komende jaren veel inzetten op openbaar Vervoer en fiets, om zo de autokilometers te verminderen. Echter we zijn niet van plan om de auto uit de stad te bannen. Daarom zetten wij ook in op Schoon vervoer, zoals het elektrisch rijden. We nodigen u dan ook van harte uit om hierin met ons mee te denken.</p>
<p>Eneco:</p> <p>Het plan als geheel biedt veel mogelijkheden om de verduurzaming van Utrecht de komende jaren samen vorm te geven. Onze indruk is dat het plan in zijn algemeenheid een gevoel van ambitie met realisme uitademt. We hebben geen zaken gezien waar we het pertinent mee oneens zijn of naar ons idee niet kloppen. Een eerste reactie vanuit Eneco over de verschillende thema's tref je hieronder aan:</p> <p>a. Iets wat wij vanuit Eneco toejuichen is de realisatie dat de doelen niet eenvoudig te bereiken zijn, en dat we ons moeten richten op de 'grote stappen' en quick wins. Schaalgrootte is juist iets waar Eneco zich ook op richt. Specifiek zouden wij op basis</p>	<p>We zijn verheugd dat ENECO op deze manier wil bijdragen aan de doelstellingen van Utrecht, en zullen hier in het gesprek verder over spreken.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>van de plannen in het Duurzaamheidsplan graag in gesprek gaan met de gemeente over de vergroening van warmtevoorziening. Eneco onderzoekt ook diverse mogelijkheden in biomassa, geothermie, afvalverbranding et cetera. Dit onderwerp zouden we ook graag verder bespreken met Mirjam de Rijk als ze hersteld is van haar operatie; deze punten staan al op de conceptagenda.</p> <p>b. Met betrekking tot het Duurzaamheidsfonds zijn wij benieuwd naar de mogelijkheden tot cofinanciering of samenwerking. Wij investeren ook actief in duurzame projecten in Utrecht, net als de gemeente. Wellicht dat samenwerking en bundeling van krachten tot grotere en mooiere resultaten kan leiden.</p> <p>c. Zoals je zult merken aan de toon in het bovenstaande: wij zien het Duurzaamheidsplan als een middel om de komende jaren met elkaar in gesprek te blijven over de ambities van Utrecht en de mogelijkheden die Eneco ziet. Het bovenstaande is dan ook zeker geen uitputtende reactie. In het gesprek met Mirjam de Rijk zullen we verder de gezamenlijke kansen bespreken.</p>	<p>b/c. We bekijken alle mogelijkheden. ook in relatie met de mogelijkheden die de provincie al heeft gerealiseerd. Dit zal zo spoedig mogelijk na vaststelling van het Programma Utrechtse Energie en na zicht op de verdeling van het budget zichtbaar worden.</p> <p>c. We zullen zeker gebruik maken van de expertise die bij uw bedrijf aanwezig is en u, net als vele andere partners uit stad en regio, bij de uitwerking en uitvoering van het programma betrekken.</p>
<p>Milieucentrum Utrecht:</p>	
<p><i>Inspiratie voor Duurzame ontwikkeling College Utrecht 2010</i></p> <p>a. Inspiratie voor duurzame ontwikkeling van Utrecht in 10 minuten. Dat is vragen hoe verleid ik de Utrechter en lokale overheid tot duurzaam handelen? Het gaat dan over beeldvorming en betrokkenheid. Over de kans het meest geschikte moment van handelen te benutten.</p> <p>Utrecht doet al veel goed. Het werkt aan een klimaatprogramma en aan energietransitie en doet aan duurzaam inkopen. Het resultaat is echter nog erg versnipperd en het verloopt gezien de urgentie veel te langzaam. Bovendien is dat wat Utrecht presteert maar beperkt in beeld en wordt weinig uitgedragen. Om de noodzakelijke veranderingen echt te bewerkstelligen zijn volgens ons grotere inspanningen en investeringen nodig.</p> <p>b. Regelgeving en sturing vanuit beleid is, naast het profiteren van natuurlijke momenten en kansen, de sleutel tot de gewenste gedragsverandering. Daarvoor is een strategie nodig die uitgaat van partnerschap met organisaties en marktpartijen. Communicatie van doelen en zichtbaarheid van behaalde resultaten zijn hierbij volgens ons van groot belang. De ambitie dat Utrecht samen met haar partners werkt aan een duurzame, leefbare en schone, op zijn Belgisch gezegd VOLHOODBARE toekomst is daarin essentieel.</p> <p>Ga uit van eigen kracht en ambities. Wacht niet op de markt of op nationale regelgeving, euro's rollen niet vanzelf naar de duurzame kant, ze rollen de weg van de minste weerstand. Utrecht heeft het in zich nationaal toonaangevend te zijn op gebied van oplossingen voor het duurzame energievraagstuk. Alle kennis en benodigde partijen hebben we in de stad. Marktpartijen, adviesbureaus, kenniscentra en uw eigen lokale milieubeweging. Zij kunnen de brug zijn tussen milieubeleid en de duurzame samenleving. Gebruik ze, laat ze het werk voor u doen.</p>	<p>a. Dank voor uw ondersteuning van het programma en de ambities.</p> <p>b. We zijn zeker van plan, zoals ook uit het voortraject van het maken van dit plan en programma is gebleken, om van de genoemde partijen en hun ideeën gebruik maken.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>c. De basis van duurzaamheid is lokaal of regionaal zo staat het in het inmiddels welbekende handboek Cradle to Cradle. Laten we dáár dan ook beginnen. Dus de wijken in en als stad Utrecht het goede voorbeeld geven.</p> <p>Ter illustratie twee voorbeelden die over één thema gaan, maar ook kansen voor een integrale aanpak bieden, met diverse deelnemers en doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kansen voor een Utrechts Klimaat en Energieprogramma. • Regionalisering van de Utrechtse voedsleconomie en kansen voor stadslandbouw, buurtmoestuinen en een gezonde voedselstrategie. <p>d. Kansen voor een Utrechts Klimaat en Energieprogramma. Utrecht heeft de ambitie uitgesproken in 2030 een klimaatneutrale gemeente te zijn. We stellen voor nog dit jaar een meerjarige campagne te starten en deze vol te houden tot dat doel bereikt is. Vooral zichtbaarheid, dialoog en een jaarlijks terugkerend moment om te herijken waar Utrecht staat in dit proces zijn daarbij van belang. Een aantal ideeën om dit handen en voeten te geven:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat zien wat Utrecht al gedaan heeft en koppel de resultaten terug (bijvoorbeeld door een klimaatbarometer in het stadhuis) • Werk met een jaarlijks terugkerend moment, bijvoorbeeld een klimaatdag of klimaatweek met een herkenbaar beeldmerk • Organiseer de lokale kennis en inzet, eventueel met een stadssymposium • Maak de pilot in Wijk West tot een succes en verbreed binnen 4 jaar naar andere wijken • Onderzoek de inzet van marktpartijen en het aanbod van nieuwe energie producten, een variant op Thermie Plus uit de jaren '90 • Verbeter het aanbod van groene daken, zonnepanelen en of kleinere windmolens. Welke innovatie- en marktpartijen willen hierin mee? • Steun het Milieucentrum Oudegracht 60 om samen met Mitros een energie nul voorbeeldpand in de bestaande bouw te realiseren. Woningen, kantoor en Werftheater • Mitigatie en adaptatie samen laten gaan bij nieuwbouwprojecten. Bijvoorbeeld in Rijnenburg en bij grootschalige herontwikkeling. <p>Baseer mitigatie op trias energetica en PPP (People, Planet, Profit). Dus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • besparingsprogramma; concrete afspraken met woningbouwcorporaties; ruimte creëren voor bottom up benadering van bewoners(groepen) (people) • duurzaam; zet de komende jaren in op een meerjarig zichtbaar programma voor wind en zon; en stimuleringsmaatregelen elektrisch (openbaar) vervoer (mede vim luchtkwaliteit/gezondheid) (planeet) • efficiënt; regionaal/kleinschalig; nieuwe generaties stads/wijkverwarming; intelligentnet (profit) <p>e. Regionalisering van de Utrechtse voedsleconomie en kansen voor stadslandbouw, buurtmoestuinen en een gezond voedselstrategie. Lokaal of regionaal voedsel als doel en als weg naar een duurzamere samenleving. Op zoek naar gezonder eten, minder milieubelasting en CO₂-uitstoot en herstel van de relatie tussen klant en boer, maar ook op zoek naar een consument die weer weet waar zijn eten vandaan komt, in welk seizoen hij leeft en mogelijk participeert in de productie. Inmiddels telt Utrecht, naast bestaande tuinbouwinitiatieven (Aardvlo, Maarschalckerweerd, Volkstuinen), ook Lekker Utreghs, permacultuur in Overvecht, diverse Transi-</p>	<p>c. Cradle to Cradle is mogelijk één van de concepten die we gaan hanteren hoewel de energie-effecten daarvan niet zo goed zijn. Ook andere concepten zullen uiteindelijk tot ons doel kunnen leiden. Wij doen hiermee ervaring op in onder meer Rijnenburg en Veemarktterrein.</p> <p>d. We hebben waardering voor de constructieve bijdrage die in uw uitwerking zit. We zullen zeker gebruik maken van uw onderstaande suggesties en die in het communicatie- en participatieplan meenemen. Het is goed om de voortgang van de projecten en de stappen in de stad zichtbaar te maken: Hoe staan we er voor met het reduceren van de CO₂-tonnen? De suggesties voor het plaatsen van een soort 'klimaatbarometer' bij het stadhuis en het organiseren van een jaarlijks moment (klimaatdag- of week) om de voortgang te monitoren werken we uit in de communicatieparagraaf het Programma Utrechtse Energie.</p> <p>Wijk West is een van de wijken die in 2011 centraal staat in de aanpak van bestaande, particuliere woningen. Daarna wordt de aanpak uitgerold over de andere wijken.</p> <p>e. Hoewel de relatie tussen CO₂-besparing en regionale voedselproductie niet direct te leggen is zien wij ook dat als een waardevolle bijdrage aan de verduurzaming van de stad en regio. In het Meerjaren Groenprogramma is budget gereserveerd om een deel van de activiteiten te kunnen meefinancieren. Maar waar deze initiatieven zelfstandig tot uitvoering komen, juichen wij dat toe.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>tion Town Initiatieven en een nieuw opgericht platform voor meer voedselproductie in de stad en.</p> <p>Het is een uitgelezen kans om de komende vier jaar deze ontwikkeling als programma te ondersteunen. Een programma dat bovendien kansen biedt voor duurzame economie, sociale cohesie en stadspromotie.</p> <p>Een dergelijk programma scoort integraal op diverse waarden;</p> <ul style="list-style-type: none"> • bevordering binding mensen aan regio/buurt • sociale waarden – het samen moestuinieren brengt mensen bij elkaar • de regio Utrecht stad komt anders en opnieuw in beeld (stadspromotie) • het geeft een impuls aan de regionale economie (veel mogelijkheden voor ondernemers en producten) • gezondheid – gezond voedsel strategie GGD en Agrofittness • beperken voedselmobiliteit (minder voedselkilometers) • voedselproductie in de stad integreren in het planologisch/stedenbouwkundig denken en ruimtelijk beleid (stad en ommeland komen dichterbij elkaar) • innovatie: stadstuinbouw, energie opwekkende kassen in de stad of op daken en permacultuur • cultuuraspecten – voeding is cultuur / wijkmaaltijden / streekmaaltijden, oogstfeesten • het biedt ruimte voor experimenten van ander groenbeheer • bewoners raken fysiek en aan de andere kant betrokken bij de (openbare)ruimte • het biedt kansen voor nieuwe afspraken met, en een andere rol voor de woningcorporaties (deze hebben al belangstelling getoond – buurtmoestuinen) • en nog veel meer, van kookboeken tot Utrechts kaasplankje en het Lekker Utrechts Restaurant van het Jaar. 	
<p>TOEGEVOEGD 13 DECEMBER 2010: <i>Aanvullende reactie Milieucentrum Utrecht</i></p> <p>f. Met het voorliggende ontwerp Duurzaamheidsplan heeft Utrecht een ambitieuze maar haalbare start gemaakt met het concreet invullen van de noodzakelijke energietransitie van Utrecht. Utrecht laat hiermee zien daadwerkelijk in 2020, 30 % minder CO₂-uitstoot te willen hebben. We zien het vanuit het Milieucentrum als een zeer noodzakelijke stap op weg naar het behalen van de al langer geleden geformuleerde ambitie om in 2030 CO₂-neutraal te zijn.</p> <p>Wel is voor ons duidelijk dat dit concept plan nog aan communicatieve ambitie en kwaliteit mist. Zoals Wethouder de Rijk zegt 'tonnen maken' is inderdaad hard noodzakelijk. Vergeet echter niet dat voor het halen van de eindstreep in 2030 de stad met al haar burgers, partners en bedrijvigheid op sleeptouw moet worden genomen. Daarvoor is meer nodig dan alleen zakelijk tonnen maken. Beeldvorming, zichtwerk en betrokkenheid van de Utrechters is noodzakelijk om de energietransitie in Utrecht daadwerkelijk op gang te brengen. Juist in een stad waar de aandacht en het draagvlak al vrij groot is voor het aanpakken van het klimaatprobleem is het volgens ons noodzakelijk om de bewoners actief en in de daarvoor noodzakelijke dialoog te betrekken. Tonnen maken ja, maar dan tonnen met smoel. Maakt het zichtbaar, Fier de successen, dat levert steun op en geeft een goed gevoel. Ook past het bij een stad met open dialoog, het is mogelijk zelfs een variant van verantwoording naar de Utrechters voor de</p>	

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>miljoeneninvestering die zij gezamenlijk opbrengen.</p> <p>Het plan ontbeert nog en goede communicatie paragraaf en strategie. Het plan valt of staat bij het nog te maken uitvoeringsprogramma of werkplan. Het plan heeft nu als titel Duurzaamheidsplan, maar het is in deze vorm een energie-transitie plan. Een duurzaamheidsplan heeft een meer integrale en bredere agenda.</p> <p>g. Concrete aanvullingen op het plan</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat het niet alleen bij de tonnen, maar koppel jaarlijks terug hoe het er voor staat. Wij zijn groot voorstander van een jaarlijkse klimaat week en of klimaat dag. Met debat en herijking van de gemaakte plannen. Wat werkt, wat niet, wat zijn de nieuwe kansen en wensen. Welke resultaten zijn er geboekt. Een Jaarlijks minisymposium waarin de uitvoering van het Duurzaamheidsplan geëvalueerd wordt en bijgesteld leek ons noodzakelijk en op zijn plaats. Bovendien houdt het de verschillende partners betrokken. Het Milieucentrum maakt graag deel uit van de organisatie van deze jaarlijkse klimaatweek. • Een Klimaatbarometer in het Stadhuis waarop zichtbaar is wat de effecten zijn van onze inspanningen, is volgens ons een waardevolle bijdrage. Werk met beleids en effect monitoring. • Overweeg (zonder competitie element met andere steden) toch of een campagne met logo een meerwaarde kan hebben voor de komende 20 jaar. Aangezien deze energietransitie moet slagen, we hebben geen nadere keuze is het de moeite om deze 20 jaar (of langer) durende campagne nu te starten en jaarlijks bij te stellen. • De Milieuprijs van Utrecht bestaat nog steeds. Deze ooit goedbezochte en inspirerende Milieuprijs is echter steeds verder uit beeld geraakt. De laatste jaren is hij ingevuld als mobiliteitsprijs. Ons voorstel is om re de komende 20 jaar een Klimaatprijs Utrecht van te maken. We leveren (zoals vele jaren geleden bij de Milieuprijs Utrecht stad) graag een grote bijdrage aan de organisatie van deze prijs. • Maak tonnen met smoel. Wie geen pilots wil kan wel werken met Icoonprojecten. Vier de successen en geef als gemeente het goede voorbeeld. • Het nieuwe Stads kantoor, de nieuwe Bibliotheek, en Muziekcentrum Vredenburg moeten een zichtbare bijdrage kunnen leveren aan de Utrechtse Klimaat en CO₂-ambitie. Deze bouwplannen moeten nog energierendement geëvalueerd voordat er aan de verder bouw begonnen wordt. • De Jaarbeurs Utrecht is niet meer buiten het centrum van onze stad te plaatsen. Daarvoor zijn alle nieuwe ruimtelijke plannen al te ver ingevuld. Ons voorstel, behoud de Jaarbeurs op de plek waar hij zit, maar maak hem veel duurzamer. Ga een contract met de Jaarbeurs aan voor een pand met een afschrijvingstermijn van ± 50 jaar. Dus niet de tochtige blikken doos die er nu staat. Bouw een multifunctioneel pand met een hoog energierendement. Koppel de jaarbeurs juist blijvend aan de A-locatie waar hij staat. Het grootste station van Nederland moet nog beter aansluiten op de jaarbeurs. Transferium en inpandig of ondergronds parkeren als aanvulling. Voeg andere functies toe aan het gebouw. In-dooratletiekhal of sporthal die nu gesloopt wordt juist nog beter terugbouwen, De nationale competitiefinales van Volleybal, Handbalen korfbal worde straks in Utrecht gespeeld. Een groene openbare daktuin, megabioscoop boven de jaarbeurshallen, zonne-energie en klimaatadaptatie op het dak... <p>30 % minder in 2020 is ambitieus maar haalbaar. We moeten er echter wel van uit gaan dat</p>	<p>f. Aan het Programma Utrechtse Energie is een communicatie- en participatieparagraaf toegevoegd waarin hierop wordt ingegaan.</p> <p>Zie hiervoor</p> <p>Zie hiervoor</p> <p>Zie hiervoor</p> <p>Zie hiervoor. Het idee van het toepassen van de Milieuprijs zal bij de uitwerking in projecten worden meegenomen</p> <p>Zie hiervoor</p> <p>De gemeente wil het goede voorbeeld geven, per gebouw wordt bekeken wat de mogelijkheden zijn om zo energiezuinig mogelijk te ontwerpen. Het stads kantoor moet geen icoon worden, het gaat erom dat alle gebouwen een goede norm gaan halen.</p> <p>De Jaarbeurs is één van de partners van de ontwikkeling van het Stationsgebied. In dat kader zal zeker met de Jaarbeurs ook over de gemeentelijke duurzaamheidsambities worden overlegd.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>het hier gaat om een investering in de toekomst. Het voorkomen van een te grote opwarming van de aarde. Het behouden van een leefbare stad. Dat kost in het begin geld...</p>	<p>Vandaar dat we als gemeente de 26 miljoen euro voor vier jaar hiervoor hebben vrijgemaakt.</p>
<p>Mitros: Een gedegen stuk, waar het thema in de volle breedte wordt benaderd. Het maakt ook goed zichtbaar hoe afhankelijk gemeente is van externe partijen om doelstellingen te realiseren.</p> <p>De ambitie van Mitros sluit redelijk aan bij de ambitie van de gemeente (Mitros stelt binnenkort eigen beleidsnotitie 'Duurzaam Mitros' vast).</p>	<p>Dank voor de positieve opmerking.</p> <p>We zijn benieuwd naar de beleidsnotitie.</p>
<p>BRU: In het kader van de voorbereiding van onze regionale agenda 2011–2014 heeft ons dagelijks bestuur vooralsnog besloten om als BRU geen specifiek beleid op gebied van duurzaamheid te voeren. Volgens ons bestuur dient duurzaamheid wel integraal onderdeel te zijn van de beleidsvelden waarop BRU actief is. Om die reden zal ons bestuur geen formele reactie sturen op uw plan.</p> <p>Naar aanleiding van uw plan geef ik u wel twee specifieke punten in overweging:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een specifieke uitvoerende taak van het BRU is zorg dragen voor de gezamenlijke duurzame energie-inkoop van regiogemeenten. De regiogemeenten hebben hierdoor een belangrijk schaalvoordeel, zowel bij de beleidsvoorbereiding als bij de aanbesteding. De gemeente Utrecht heeft er eerder gekozen om dit toch zelfstandig te doen. In het kader van uw duurzaamheidsplan adviseer ik u dit besluit nog eens te heroverwegen en daarbij met name te kijken naar mogelijke aanvullende schaalvoordelen om dit samen te doen. Uw bevindingen in deze zou u kunnen bespreken in het reguliere overleg met de regionale portefeuillehouders. 2. Duurzame doelen zoals op gebied van lucht- en geluidskwaliteit zijn per definitie niet beheersbaar binnen een gemeentegrens, maar waaieren uit over de hele stedelijke regio en andersom. Wellicht is voor uw gemeente winst te boeken door uw beleidsplannen en acties ook te delen met uw buurgemeenten. Het bestuurlijk overleg van de portefeuillehouders in BRU-verband is hiervoor misschien een geschikt platform. Een betere uitwisseling van elkaars beleidsplannen kan mogelijk uitmonden in nieuwe samenwerking op concrete beleidsonderdelen. Door kennisuitwisseling en een betere samenwerking tussen gemeenten kan de impact van gemeentelijke plannen op gebied van duurzaamheid per saldo worden vergroot. 	<p>Samenwerking in de regio is van belang, aangezien we als gemeenten hetzelfde doel nastreven en we daarbij van elkaar kunnen leren. Welke rol het BRU hierbij kan vervullen zal in een van overleggen van de portefeuillehouders aan de orde kunnen komen.</p>
<p>PLU (Platform Utrechtse milieu- en natuurgroepen): a. Algemeen Als we het ontwerp duurzaamheidsplan lezen worden we blij van de ambitie die er uit spreekt. Gezien het brede scala aan mogelijkheden die worden genoemd oogt het ook als een plan waarin zorgvuldig verbanden worden gelegd ten einde met een totaalaanpak te komen. Wij willen graag nog een paar aanvullingen geven. Van de drie pijlers die worden genoemd komt het verband met en het belang van het beleidsterrein Groen niet goed uit de verf. Al is dit beleidsterrein ook geborgd in andere fondsen, onzes inziens hoort het inhou-</p>	<p>Het voorliggende plan richt zich op energie en energiebesparing teneinde klimaatneutraliteit in 2030 dichterbij te brengen. De relatie van duurzaamheid met Groen komt aan de orde in het Groenstructuurplan en de uitwerking daarvan.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>delijk thuis in het integraal Duurzaamheidsbeleid voor de stad.</p> <p>De relatie duurzaamheid en groen De natuur kan prima voortbestaan zonder de mens, maar de mens kan niet zonder natuur. Het belang van biodiversiteit is wereldwijd essentieel en een intrinsieke reden om ons ook in Utrecht in te zetten voor een effectief duurzaamheidsbeleid. Dit vraagt om een visie en regie op het ondersteunen van verandering in houding en gedrag. Het een is onlosmakelijk met het ander verbonden. Iets wat gewaarborgd mag worden vooral in de stad!</p> <p>Wanneer 'Een aantrekkelijke groene omgeving' terecht als de derde pijler in het plan wordt genoemd moet daar inhoud aan worden gegeven. De bijdrage die Utrecht wil leveren aan Klimaatbeleid door de energiehuishouding van de stad te verduurzamen kan niet zonder het verband te leggen met groen en water. De noodzaak om het ook te hebben over adaptatie, de opvang en het tegengaan van toenemende hittestress, de functie van groen om CO₂ te binden, zuurstof te produceren en als isolatie te dienen is even dringend als de aantrekkelijkheid ervan voor mensen in een moderne stad.</p> <p>Een Rotterdams onderzoek leert ons dat het in de zomer in steden wel acht tot tien graden warmer kan zijn dan op het platteland! Dit heeft tot gevolg dat er meer airco's komen en dat de volksgezondheid in het geding is. Een groene omgeving, groene gevels en groene daken zijn dan belangrijk uit klimaat- en energieoptiek. Een aantal Europese steden zoals London en Kopenhagen geven met hun groene daken het goede voorbeeld. Er zijn zowel vanuit de stad als de provincie al aanzetten en het lijkt ons niet meer dan logisch om het ook binnen het Duurzaamheidsplan een plek te geven.</p> <p>Er kan in relatie tot groen en water ook nadrukkelijker worden ingezet in het duurzaamheidsplan op inpassing in toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. Incorporeer groen en water al bij aanvang in de verdichtingopgave! Versterk ook de relatie tussen groen (biodiversiteit) en de aanpak van mobiliteit. Hoe minder behoefte aan parkeerplaatsen en asfalt, hoe meer ruimte om binnen de verdichtingopgave groen en water te realiseren. Daarmee wordt tevens een hogere kwaliteit en een verbeterde leefbaarheid gerealiseerd.</p> <p>Vooraf die verdichting biedt tevens kansen aan het sterker inzetten op een duurzaam Openbaar Vervoer en het verbeteren van voorwaarden voor het fietsverkeer. Dit is een voorbeeld hoe opgaven en effecten integraal doorwerken mits ze integraal worden aangepakt.</p> <p>Hetzelfde geldt voor het vergroenen van bedrijventerreinen, hier kan eveneens een slag naar kwaliteit en leefbaarheid worden gemaakt, door integrale aanpak van verdichting, vergroening en mobiliteit.</p> <p>Vertaling naar stimulering bewonersinitiatieven De activerende toon van samen aanpakken waarin het ontwerp duurzaamheidsplan is geschreven is aansprekend. Het nodigt uit om samen aan de gang te gaan. Het PLU merkt dat er veel maatschappelijk draagvlak voor is. De reële vertaling naar de gemiddelde stadsbewoner is echter vrijwel niet terug te vinden in het ontwerp Duurzaamheidsplan. De gemeente treedt onzes inziens iets te veel naar voren als zender en te weinig als faciliterend en uitno-</p>	<p>Wij willen zeker ook bewonersinitiatieven stimuleren. Daartoe stellen wij ook voor om een deel van het duurzaamheidsfonds te reserveren voor Stimuleren Lokale initiatieven. Zie de betreffende paragraaf in het Programma Utrechtse Energie.</p> <p>In de communicatieparagraaf van het Programma wordt ingegaan op de rol van de gemeente</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>digend naar grassroots initiatieven.</p> <p>Zelf het voorbeeld geven door de eigen gemeentelijke organisatie te verduurzamen en in te zetten op scholen en bedrijven creëert nog geen mogelijkheden voor wijk en bewonersinitiatieven. Terwijl dit onzes inziens juist belangrijk is. Voorbeelden in wijken en straten zelf doen mensen volgen! Resultaat bij de bureaus zien betekent pas echt enthousiasme opwekken. Op deze manier kunnen mensen vertrouwen krijgen in de realisatie van verduurzaming in de stad en in de samenwerking met de overheid.</p> <p>Gedrag veranderen door te informeren via een loket helpt huurders en eigenaren van woningen niet gauw aan zonnepanelen op hun dak noch aan kostenbesparing op de energierekening.</p> <p>Een goed initiatief was om samen met de G4-gemeenten energie in te kopen voor minima. Een prachtig voorbeeld is het project van Urgenda 'Wij willen zon.' Samen met de provincie en/of de vier grote steden zouden op een vergelijkbare manier zonnepakketten kunnen worden ingekocht voor stad en regiobewoners nu de landelijke SDE regeling weinig biedt.</p> <p>Veel particulieren lopen rond met goede duurzame en groene ideeën. Hoe vindt de gemeente die mensen en andersom? Daarvoor is een vorm van bewonersondersteuning nodig en het op netwerkniveau faciliteren van initiatieven van onderop. Groen en zelf aan de gang gaan met energieprojecten in de wijken moet vooral ook makkelijk worden. En wees waakzaam dat er niet teveel geld gaat naar allerlei goed bedoelende adviseurs en bureautjes. Zoek de directe weg naar de bewoners. Dit vraagt om regie en een duidelijk stappenplan. Het PLU vindt het uitermate belangrijk om daar een goed werkende praktische invulling aan te geven. En wil hier graag een rol in spelen.</p> <p>b. Onderdeel: Fonds en bestedingen</p> <p>Het effect op CO₂-besparing in de bebouwde omgeving lijkt veel lager geschat door de gemeente dan de normen die Milieucentraal hanteert. Wij vragen ons af hoe dit kan en zien graag wat meer duidelijkheid hierover.</p> <p>Het verduurzamen van het woningenarsenaal in de stad gaat met 1805 woningen per jaar zowel in de huur, particuliere als monumentale sector vrij traag. Het zou onzes inziens communicatief stimulerender zijn om dicht bij de stadsbewoner zelf te beginnen.</p> <p>Wij lezen in dit hoofdstuk een aantal voorstellen om afspraken te maken. Bijvoorbeeld Nieuwbouw wordt getoetst op de energieprestatie norm (EPC), Energieverbruik van bedrijven wordt in een convenant vastgelegd, met MKB en Horeca wordt overlegd over zuiniger alternatieven voor luchtverwarming en terrasverwarming. Wij vragen ons af of er naast overleg ook verplichtingen worden opgelegd waar nodig. Dit zijn een aantal vragen die wij ons stellen t.a.v. de uitvoering.</p> <p>Het PLU is positief over het ontwerp zoals dit nu voor ligt. We zien een positieve opzet en begrijpen dat de reikwijdte ervan een sterke inzet op efficiëntie en communicatie binnen de gemeentelijke organisatie zelf vereist. Het is essentieel ook op dit gebied sterk in te zetten zodat het fonds niet in bureaucratie verdwijnt maar in zichtbare maatregelen wordt gestoken.</p>	<p>bij het stimuleren en betrekken van bewoners. Ook de PLU zal daarbij een rol kunnen spelen, dit zal bij de verdere uitwerking aan de orde komen.</p> <p>Het zal gaan om een gevarieerde mix van maatregelen om de gewenste effecten te bereiken, daarbij is ook handhaving een belangrijk middel waar overleg en convenanten ontoereikend blijken te zijn.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>Graag denken en doen wij in de toekomst actief mee!</p>	
<p>Energie U:</p> <p>Wij zijn blij met dit ambitieuze plan van de gemeente Utrecht. Uiteraard zijn wij zeer ver- eerd met de vermelding op bladzijde 38, waarin u steun uitspreekt voor initiatieven als Energie U.</p> <p>Energie U is een vereniging van en voor alle Utrechters: huurders, huiseigenaren en onder- nemers. Ons uitgangspunt is dan ook: 'de Utrechters'. Op het moment van schrijven van deze brief vertegenwoordigen wij al 92 betrokken Utrechters. Onze centrale vraag is: "Hoe kunnen we de inwoners en ondernemers zo goed mogelijk helpen bij energiebesparing, duurzame opwekking en efficiënte inzet van energie?". Als Energie U willen we daarom graag een bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen van de gemeente Utrecht. Daarbij richten wij ons zowel op energiebesparing als duurzame opwekking. Graag bieden we ons aan als samenwerkingspartner bij de uitvoering van een aantal van de genoemde maatregelen.</p> <p>Hieronder geven we per bladzijde een reactie op het Ontwerp Duurzaamheidsplan. Omdat de financiële paragraaf nog heel globaal is, leggen we de focus op de inhoudelijke plannen.</p> <p><u>Onze overall indruk</u></p> <p>Wij ondersteunen de brede inzet en hoge ambities in het plan. Tegelijk zijn veel van de plannen nog weinig concreet en uitgewerkt, dat moet nog komen. Het programmamanage- ment is de grootste uitdaging: Hoe ga je al die diverse onderdelen en deelplannen mana- gen? Hoe zorg je dat de plannen ook echt tot uitvoering komen? Wij denken graag mee om de stap naar uitvoering snel te kunnen maken.</p> <p><u>Blz.15, Doelstelling</u></p> <p>Wij zijn blij dat er nu een duidelijker definitie is van het begrip 'klimaatneutraal 2030'. Het is ook goed dat er een doelstelling is gekomen voor 2020 en de weg daar naartoe. Wel stellen we voor de doelstelling voor 2030 nog wat verder willen concretiseren. Bijvoorbeeld: CO₂-neutraal in 2030 bereiken we door 60% te besparen en de overgebleven 40% duurzaam op te wekken (dus geen compensatie). Bovendien adviseren we om ook nog tussendoelstel- lingen op te nemen voor bijvoorbeeld 2015. Wij kunnen ons vinden in de gehanteerde defi- nitie van 'klimaatneutraal'. Wel vinden we dat de gemeente vanuit haar voorbeeldfunctie ook een calculatie moet maken van de CO₂-uitstoot van het niet stedelijk verkeer en dit moet 'compenseren', bijvoorbeeld via het Utrechtse klimaatfonds.</p> <p>De CO₂ die verbonden is aan productie en transport van materialen en voedsel buiten Utrecht moet je toerekenen aan de betreffende steden/bedrijven. Ook het transport op de snelwegen door passanten kan je moeilijk meenemen, terecht dus dat dit nu buiten de definitie valt.</p> <p><u>Blz. 17. Rol en verantwoordelijkheid gemeente</u></p> <p>De genoemde rollen dialogoog, regisseur en facilitator lijken ons prima. Wij adviseren de uitvoering zoveel mogelijk aan de stad c.q. de markt overlaten. Dankzij het jarenlange stimuleringsbeleid zijn de burgers en bedrijven in Utrecht ondertussen prima in staat om de uitvoering op zicht te nemen.</p>	<p>Wij zijn blij met de steun en uw aanbod om mee te denken. Wij zijn al met uw organisatie in gesprek omtrent het realiseren van windenergie en bij de initiatieven in Wijk-west</p> <p>Monitoring van de voortgang van het totale Programma en de onderdelen ervan is een van eerste zaken die wij verder gaan uitwerken. Hierbij willen we aansluiten bij methodes die andere steden in Nederland hanteren en/of die in Europa gehanteerd worden.</p> <p>We zullen zeker gebruik maken van de expertise die in de stad bij de diverse partijen en organisaties aanwezig is en u, net als vele andere partners uit stad en regio, bij de uitwer- king en uitvoering van het Programma betrekken.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p><u>Blz. 39, Programmaorganisatie</u> Wij adviseren om de uitvoering van het programma zoveel mogelijk in de stad te leggen. Energie U denkt graag mee. Wij denken dat een combinatie van bewonersinitiatieven in samenwerking met Utrechtse bedrijven en MeerMetMinder een projectaanpak kan ontwikkelen zoals eerder in deze reactie beschreven. In andere steden is hier al goede ervaring mee opgedaan.</p> <p><u>Energie U</u> Energie U kan gemeente Utrecht op verschillende manieren helpen. In eerste instantie kunnen we onze kennis en het netwerk aanbieden aan de gemeente. Verder vertegenwoordigen wij een groeiende groep betrokken burgers die graag zien dat de stad en de bewoners verduurzamen. Wij gaan ervan uit dat Energie U in staat is om via en door haar leden grote groepen burgers in beweging te krijgen. Juist de aanpak van onderaf wekt sympathie van medeburgers, waardoor acties de impact kunnen krijgen van een olievlek.</p> <p>Tot zover onze reactie. Wij wensen u veel succes met de verdere uitwerking van de plannen. Uiteraard zijn wij altijd bereid tot een nadere toelichting. Zoals ook aangegeven in de inleiding en diverse reacties hierboven denken wij een belangrijke bijdrage te kunnen leveren aan de realisatie van de plannen. We zijn gaarne bereid een en ander nader met u te bespreken.</p>	
<p>Transition Towns:</p> <p>Allereerst: hulde ten aanzien van de ambities om te komen tot een klimaatneutraal Utrecht in 2030! De gemeente Utrecht neemt op deze wijze zijn verantwoordelijkheid om het hoofd te bieden aan de grootste mondiale dreiging van dit moment. Wat me ook aanspreekt is dat het plan onder andere een uitstralingseffect c.q. een olievlekeffect beoogt.</p> <p>Ik wil graag reageren op het feit dat het plan nadrukkelijk niet ingaat op de broeikasgasemissies gerelateerd aan voeding. Die bedraagt in de EU-25 30 % van het totaal. (bron: Terra Reversa, Peter Tom Jones en Vicky De Meyere, uitgegeven door uitgeverij Jan van Arkel, blz. 209) Dat is dus aanzienlijk.</p> <p>Ik begrijp en onderschrijf dat de gemeente speerpunten uitkiest met de grootste impact en haalbaarheid. Toch zou ik van de gemeente willen vragen om faciliterend te zijn voor wat betreft initiatieven over duurzaam voedsel, mocht zich de wenselijkheid op dat gebied voordoen, dus dat het gemeente in zijn beleid zich daar welwillend tegenover opstelt en het in afwegingen prioriteit geeft bijvoorbeeld als het gaat om grondgebruik in het kader van het terugdringen van het aantal voedselkilometers.</p> <p>Verder wil ik de gemeente vragen dat er in hun bedrijfskantines makkelijk vegetarisch voedsel te verkrijgen zal zijn, en op de kortere termijn de introductie van een donderdagveggiedag. (http://www.donderdagveggiedag.be/wat_en_waarom) Dit gepaard gaande met een voorlichtingscampagne over het waarom. (Vleesproductie gaat gepaard met grootschalige ontbossing, overbegrazing en erosie, wat leidt tot grote emissies van broeikasgassen. Verder zijn er extra broeikasgasemissies door het vee zelf en door transport van het veevoer. De FAO schat de bijdrage van de mondiale veestapel op 18 % van de totale broeikasgasuitstoot. Bron is "Terra Reversa" blz. 214).</p>	<p>In dit Programma concentreren we ons op energiebesparing en duurzame energieopwekking. De aandacht voor lokaal geproduceerd voedsel wordt door ons gesteund (bijvoorbeeld Lekker Utrechts). Dit is opgenomen in het Groenstructuurplan.</p> <p>De doelstellingen en aanpak binnen de gemeente zal aan de orde komen in het Plan van Aanpak Eigen Organisatie. Dit zal binnenkort door ons in het College worden besproken.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>Welk voedsel men kiest, wordt als een privézaak beschouwd dus enige campagne op dit gebied is niet overbodig. Dit alles in het kader van de voorbeeldfunctie van de overheid. Uiteindelijk doel is een zo vleesloos mogelijk Utrecht.</p> <p>Een en ander kan mijns inziens in het verlengde gezien worden van het voornemen van de gemeente om duurzaam in te kopen.</p> <p>Samenvattend: geen speerpunt maar wel in het duurzaamheidsplan expliciete benoemde welwillendheid t.a.v. duurzaam voedsel.</p>	

5 Gemeentelijke organisatie

5.1 Gemeentelijke organisatie – Opmerkingen consultatiebijeenkomst

Dit thema is niet aan de orde geweest op de consultatiebijeenkomst dus hiervan zijn geen reacties.

5.2 Gemeentelijke organisatie – Schriftelijke reacties

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
Eneco: Tot slot zijn de ambities in mobiliteit (elektrisch rijden), smart grids en openbare verlichting zeer interessant. Onze indruk is dat het erg goed en verstandig is om naar de business case te kijken achter deze ambities. Ook hier kijken wij graag mee vanuit onze kennis op deze vlakken.	Deze onderwerpen zullen we zeker meenemen in de uitwerking van het Programma Utrechtse Energie.
Energie U: <u>blz. 35, Gemeente zelf</u> Wat Energie U betreft zou het nieuwe stadskantoor voor de warmte/koeling volledig self-supporting, dus energieneutraal moeten zijn! Wij zijn van mening dat de gemeente Utrecht haar voorbeeldfunctie moet waarmaken en er dus naar moet streven om al haar gebouwen zo snel mogelijk energieneutraal te maken. Met de verhuizing naar het stadskantoor komen een aantal panden vrij. Voordat de gemeente deze panden verkoopt of verhuurt, moeten deze natuurlijk ook een label A krijgen. Daarbij moet het uitgangspunt niet zijn een terugverdientijd van 10 jaar, maar van 15 jaar. In het kader van het masterplan worden de komende jaren heel wat scholen gebouwd en gerenoveerd. Al deze scholen moeten minimaal label A krijgen en worden voorzien van een energiedak, zoals het op blz. 38 genoemde Eindhovense voorbeeld dat u in het plan beschrijft. De grootschalige aanpak van het binnenklimaat in scholen is ook prima te combineren met het installeren van balansventilatie en een lage temperatuur warmte/koude opslagsysteem. Energie U ondersteunt momenteel al twee scholen bij het verduurzamen van de ver-, aan-, nieuwbouwplannen. Bovendien wil Energie U inzetten op de communicatieve kracht van de verduurzaming van schoolgebouwen naar de ouders, de leerlingen en de wijk. Wij beseffen dat er ook hier sprake is van een lastige financiële puzzel. Ook hier adviseren we een benadering gebaseerd op de totale 'huisvestingslasten'. Scholen betalen de extra investeringen terug via de behaalde besparing.	Het casco van het stadskantoor dat door NS-Poort in samenwerking met de gemeente is ontwikkeld, bevat veel duurzaamheids elementen. voorbeelden: Vooral de energiebehoefte in het gebouw en de warmte regeling heeft speciale aandacht. Door middel van warmtekoudeopslag wordt een groot deel van de warmte- en koude behoefte beheerst. Daarnaast wordt een groot deel van het platte dak uitgevoerd als groendak. Deze suggestie wordt meegenomen bij de uitwerking van het Programma Utrechtse Energie. Ook voor de schoolgebouwen zal bij de uitwerking in het programma aandacht zijn

6 Wonen

6.1 Wonen – Opmerkingen consultatiebijeenkomst

Opmerkingen	Reactie gemeente
Citaten uit ontwerp Duurzaamheidsplan:	
Corporaties:	
Graag scherpere normen hanteren bij de Prestatieafspraken over energiezuiniger maken van sociale huurwoningen.	Met de woningcorporaties zijn we in overleg om te komen tot prestatie afspraken waarbij ook energienormeringen deel van uit maken.
Particuliere woningen:	
Het energiezuinig maken van particuliere woningen door eigenaren kan wellicht beter via een grootschalige systematische aanpak deur voor deur en kansrijke straten eerst. Wel met marktpartijen.	Om onze energieambitie in de woningbouw waar te maken start de gemeente in 2011 met een project, gericht op het energiezuiniger maken van bestaande, particuliere woningen in 2 á 3 pilotwijken. De aanpak bestaat onder meer uit een wijkservicepunt, waar wijkbewoners terecht kunnen voor informatie, vragen en ondersteuning bij initiatieven voor energiebesparing. Dit servicepunt zal deels fysiek en deels digitaal worden opgezet. Na afloop van de experimentele fase wordt deze aanpak verbreed naar de hele stad. Daarnaast komt er een stedelijk energieloket dat alle noodzakelijke informatie gaat bieden, zoals praktische tips voor energiebesparing in huis, voorbeeldprojecten, subsidies en andere mogelijkheden voor financiering. Bij de ontwikkeling van dit loket zal de gemeente nauw samenwerken met de St. MeerMetMinder, woningcorporaties en andere betrokken marktpartijen. Voor de rest zal in het Programma Utrechtse Energie het energieloket verder worden uitgewerkt.
Nieuwbouw:	
Amsterdam is nu concreet voor IJburg tweede fase de kennis aan het uitwerken voor energieneutrale gebiedsontwikkeling – nu Utrecht nog	Rijnenburg zal als energie leverende wijk worden ontworpen.

6.2 Wonen – Nieuwe ideeën consultatiebijeenkomst

Nieuwe ideeën	Reactie gemeente
Zoek de kansen op de kaart, bedrijven voor verkopen van besparing, bijvoorbeeld wijken die op het punt staan de ketel te vervangen; waar renovatie aan de orde is.	In het Programma Utrechtse Energie worden activiteiten op het gebied van energiebesparing in woningen waar mogelijk gekoppeld aan particuliere woningverbetering en renovatie.
Digitaal platform gezamenlijk inkopen.	Een dergelijk platform bestaat landelijk, Utrecht maakt hiervan gebruik
Monumentenwacht benutten als mensen aankloppen voor verbouwing gelijk richting besparende maatregelen leiden.	Dit is een mooie suggestie. Die nemen we mee in het Programma Utrechtse Energie bij de uitwerking van het project Duurzame binnenstad
Dertig procent emissiereductie vergt grootschalige versnelde ingreep in bestaande bouw: dat blijkt niet uit dit plan.	In de uitvoering van het project 'energiebesparing in particuliere woningen' wordt ingezet op een grootschalige wijkaanpak.
Betrek bouwbedrijven.	In deze aanpak zullen wij samenwerking zoeken met bouwbedrijven, aannemers e.d.

Nieuwe ideeën	Reactie gemeente
Toepassen bloemetjesbeton → isolate en gevelbegroening.	Dat gaan we stimuleren, zie beleidsregel dak- en gevelgroen. Waar van toepassing nemen we isolatiemaatregelen mee in het energiezuiniger maken van woningen. Maar we moeten geen overdreven verwachtingen hebben van het toepassen van bloemetjesbeton op de energetische kwaliteitsverbetering van gevel of dak.
Niet alleen energie maar ook leefbaarheid (groen, levensloopbestendig, etc.)	De focus ligt binnen dit plan op energiebesparing van bestaande woningen en niet op duurzaamheid breed.
Kwaliteit omgevingsgeluid → stille plekken in buurt. Materialen bestraten, verkeerscirculatie. AGU.	In het kader van de uitvoering van het Actieplan Geluid is een inventarisatie gestart van de stille gebieden in de stad.
Microwarmtekrachtkoppeling.	Waar nuttig dit toepassen, maar de beste warmtekrachtkoppeling is en blijft het stadsverwarmingsysteem. Daarop aansluiten is het beste, natuurlijk na behoeftevermindering in de vorm van na-isolatie etc.
Voorbeeldprojecten 'diepe' emissiereductie bij bestaande woningen (> vijftig procent).	Bij de uitvoering van het Programma zal gebruik worden gemaakt van goede voorbeelden elders in het land
Niet slopen maar renoveren.	De tendens is dat er meer gerenoveerd en minder gesloopt wordt
Koppel geluid- en warmtesubsidies.	Daar waar mogelijk proberen we deze twee onderdelen te combineren
Koppelen met Politiekeurmerk Veilig Wonen en GGD/binnenmilieu. Motto: Eenmaal binnen? Doe meer!	Met het oog op integrale woningverbetering worden maatregelen voor energiebesparing gecombineerd met o.a. toepassen Politiekeurmerk Veilig Wonen
VvE's ontzorgen/informereren.	Is onderdeel van het project 'Energiebesparing bestaande woningen'
Energiecoaches en ambassadeurs. Informatie avonden, energiecoaches, ambassadeurs ten behoeve van energiebesparing. (Energie U) Energy saving companies, ESCO's. (Energie U)	Energieambassadeurs worden actief ingezet in het project 'Energiebesparing particuliere woningen' onder meer in Wijk West. Daarbij zal nauw worden samengewerkt met betrokken bewoners- en adviesorganisaties zoals Energie U.
Inzetten Energie U voor informatieverstrekking.	idem.
Vergroot de mogelijkheden voor corporaties (bij het Rijk) om de huur aan te passen na energiebesparende maatregelen.	Overleg hierover loopt met het Rijk, onder meer in G4-verband.
Geen huurtoeslagheffing zodat corporaties kunnen investeren in duurzaamheid.	Dit is eveneens onderwerp voor het overleg met het Rijk.
Lokaal energiebedrijf voor wijkgerichte aanpak energiebesparing en duurzame energie (WKO, zon, etc.). Concretisering van prestatieafspraken met corporaties. Schakel ons in!	Initiatieven voor een lokaal energiebedrijf worden genomen in Wijk West. Wij zullen deze waar mogelijk faciliteren.
Concretisering van de prestatieafspraken met woningbouw, in samenwerking met bewoners.	De stedelijke bewonersorganisatie De Bundeling wordt geconsulteerd bij het opstellen van prestatieafspraken met de corporaties.
Energineutrale scholen via PPS constructies zonder meerkosten voor de gemeente.	Bij de aanpak van de schoolgebouwen zal deze suggestie worden meegenomen.

Nieuwe ideeën	Reactie gemeente
Bouwmaterialen zelf met weinig CO ₂ -emissies → houtskeletbouw, natuurlijke materialen.	Dit is onderdeel van het duurzaam bouwen beleid van de gemeente.
Betrek de jeugd!	In de communicatie zal dit worden meegenomen.
Maak een icoonproject van het energiezuinig maken van de historische binnenstad bestaande bouw.	Een actieplan voor het energiezuinig maken van de monumentale Binnenstad is een belangrijk onderdeel van het Programma Utrechtse Energie
Stel een duurzaam energieconvenant op met woningcorporaties, energiesector, ontwikkelaars, aannemers, installateurs + Bouwend Nederland.	De gemeente gaat prestatieafspraken maken met de Utrechtse woningcorporaties. Samenwerking met marktpartijen is nadrukkelijk aan de orde bij projecten voor energiebesparing in particuliere woningen.
Onroerende zakenbelasting differentiëren en koppelen met Duurzaamheidsfonds).	Een energiezuinige woning koppelen aan een lagere WOZ zien we als een te onderzoeken optie.
Kies een paar kennen en zet daar zwaar op in.	'Niet opnieuw het wiel uitvinden' is een belangrijk uitgangspunt van het Programma Utrechtse Energie . Wij maken waar mogelijk gebruik van elders opgedane kennis en ervaring.
Financieringsarrangement voor VvE's met garantstelling door gemeente.	Het ontwikkelen van een financieel arrangement voor VvE's maakt onderdeel uit van het project 'Verduurzamen particuliere woningen'. Zie eerder.

6.3 Wonen – Schriftelijke reacties

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>Gerard Cats:</p> <p>1. Bij hoofdstuk 5.2 (Corporaties) Ik constateer bij de corporaties een discrepantie tussen het beleden en het uitgevoerde beleid:</p> <p>a. Bewoners van vochtige huizen wordt verweten te weinig te ventileren; zelfs al is de bouwkundige staat zodanig dat tocht vrij spel heeft in het huis. Die bewoners worden zo wel erg bang gemaakt tegen kieren dichtten. De verhuurder moet afleren de bewoner vooral de schuld van vocht te geven. De schuld ligt vrijwel altijd bij de bouwkundige staat. Bewoners die klagen over vocht moeten voortaan welwillend worden benaderd.</p> <p>b. Het meest duurzame huis is het hergebruikte huis. Veel intensiever dan nu moeten corporaties besluiten te kiezen voor renovatie in plaats van sloop. Veel verborgen redenen om te slopen (bijvoorbeeld spreiding probleembewoners; verkoop dure grond) hebben niets met duurzaamheid van doen. Als Utrecht inzet op duurzaamheid horen die argumenten al helemaal niet meer mee te tellen.</p>	<p>Subsidiestapelning en het stimuleren proberen we altijd daar waar mogelijk is. Maar dan moeten ze er wel zijn. Energiebesparing is vrijwel altijd een combinatie van bouwkundige maatregelen en energiebewust gedrag. Samenwerking tussen verhuurder en huurder/koper is dan ook noodzakelijk.</p> <p>De meningen over de meest duurzame woning (nieuwbouw of renovatie) zijn volgens diverse rapporten niet eensluidend. Overigens verschuift het accent bij de corporaties al van sloop naar renovatie.</p>
<p>Gerard Cats:</p> <p>2. Bij hoofdstuk 5.3 (particuliere woningen) (maar eigenlijk ook bij 5.2 en 5.5; dus bij alle bestaande woningbouw)</p> <p>a. Isolatie kan voor sommige woningen ook deels worden gesubsidieerd uit potjes voor</p>	<p>Op beide punten (a en b) zullen mogelijkheden worden onderzocht.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>geluidsoverlast en wel omdat geluidsisolatie altijd ook de warmte-isolatie (sterk) verbetert. Deze "kruisbestuiving" vereist wel afstemming tussen overheden en wetten en regels. Steek daar dan ook energie in: zowel geluids- als warmte-isolatieprogramma's kunnen daardoor worden versneld.</p> <p>b. Een bijzonder effectieve maatregel die weinig bouwkundige ingrepen vereist is kleinschalige warmte/kracht koppeling (zeg maar: in een CV ketel wordt een kleine elektriciteitscentrale ingebouwd). Ik stel dan ook voor dat u kleinschalige w/k-koppeling gaat stimuleren. Binnenstedelijk is dat algemeen en goed haalbaar; anders dan windmolens, w/k-opslag, etc. Toch moeten ook deze maatregelen op daartoe geschikte plaatsen worden overwogen.</p>	
<p>Eneco:</p> <p>In het Duurzaamheidsplan wordt aangegeven dat in de toekomst wellicht 50% van de woonlasten bestaat uit energielasten. De discussie omtrent stijging van energielasten ligt genuanceerder. Eneco heeft een studie gedaan die ik graag met jullie wil delen die inzicht geeft in de componenten van de stijging. Als je de componenten van de energieprijzen uit elkaar trekt, dan zie je dat de werkelijke energie (de kWh en de kuubs gas) amper duurder zijn geworden (minder dan 2%, niet gecorrigeerd voor inflatie, dus eigenlijk is het alleen maar goedkoper geworden). De belastingen en heffingen op de energie zijn echter per jaar met 7% tot 10% per jaar gestegen. Ik wil deze bevinding graag een keer bij jullie toelichten. Het belangrijkste vind ik dat we de pijlen op de juiste doelen richten: de nationale overheid maakt dat meer dan 2/3e van de energieprijzen heffingen en belasting zijn waar wij als energiebedrijf geen invloed op hebben. Deze bevinding is belangrijk voor een lobby over stimuleren van groene energie in relatie tot belasting op de groene energie. Dit is niet zozeer een opmerking op het Duurzaamheidsplan, maar een algemeen iets dat denk ik belangrijk is om te weten voor jullie.</p>	<p>Dank voor deze informatie, we gaan graag in gesprek met Eneco over zijn bevindingen t.a.v. de prijs van energie.</p>
<p>Eneco:</p> <p>Vanuit onze installatietak zouden wij graag een sterkere rol van de gemeente zien. De ervaring leert dat burgers lastig te mobiliseren zijn om tot actie over te gaan in hun eigen woningen. Mogelijk zou een specifieke subsidieregeling helpen die gericht is op burgers en die de volle 4 jaar lang beschikbaar blijft. Dit uiteraard als het past in de gemeentelijke begrotingen. Wellicht dat ook hier specifiekere doelstellingen op papier kunnen komen om het doel helder te krijgen (bijvoorbeeld: zonnecellen op 2.000 woningen. Dit doel kun je door de 4 jaar heen heel direct meten)).</p>	<p>Dit zal zeker overwogen worden. Ook in relatie tot de ontwikkeling van het Utrechts energieloket. Dat geldt ook voor (subsidie)mogelijkheden voor het installeren van zonnecellen.</p>
<p>De Toekomstclub 507 en Stichting Wishingwellwest:</p> <p>Graag willen wij reageren op, en iets toevoegen aan ontwerp duurzaamheidsplan Utrecht: Energie steken in een Duurzame Stad (van 2010)</p> <p>Met veel belangstelling en herkenning vanuit de activiteiten die wij zelf als community aan het ontplooiën zijn, hebben wij het concept duurzaamheidsplan Utrecht gelezen. Gezamenlijk als twee bewonersinitiatieven zijn wij op dit moment onderzoek aan het doen naar een energie en sociaal – economische renovatie, voor onze buurt . Het gaat om Complex 507. Dit zijn 354 woningen in Lombok.</p> <p>We zijn hier toe overgegaan, omdat de processen met de voormalige bewonersfederatie Complex 507 en woningbouwvereniging Bo-Ex niet tot plannen hebben geleid waar de</p>	<p>Een van de projecten die de gemeente in het kader van energiebesparing in de bestaande bouw versneld gaat aanpakken is 'Wijk West Energieneutraal'. Onderdeel van dit project is om samen met Bo-Ex en andere corporaties bestaande huurwoningen te onderzoeken op de mogelijkheid om te renoveren in combinatie met energiebesparende maatregelen. Dit geldt ook voor Complex 507.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>meerderheid van de bewoners achter kan staan. Echter wanneer er niets met ons complex gebeurt, zal de leefbaarheid van de huizen en van de buurt, in de komende jaren sterk achteruit gaan. Qua energiehuishouding is dit niet meer te verantwoorden, maar sociaal humaan gezien ook niet. Daarnaast, wanneer de huizen afgebroken zouden worden, verdwijnt een typisch stuk stadsgezicht, met haar laatste van oorsprong volkse en multiculturele bewonersgroep en hun geschiedenis uit Lombok</p> <p>Wij denken dat het jammer zou zijn dat een buurt met zoveel geschiedenis en opgebouwde multiculturele kennis in de toekomst als probleem zone wordt gezien. Wij ervaren onze buurt als een plek met veel potentie, waar middels het creëren van kansen, samen met de huidige bewoners, veel sociale en economische vooruitgang te boeken valt. Daarom noemen we het een energie en sociaal economische renovatie. Graag doen wij daarom mee aan de ambities voor wijk west, beschreven in het duurzaamheids plan. Ondersteuning vanuit de gemeente en de woningbouw kan zoals u zelf beschrijft een nieuwe en positieve impuls geven.</p> <p>Vanuit ambitie en bezorgdheid willen wij als klankbord en aanspreekpunt functioneren naar bewoners; woningbouwvereniging Bo-Ex en de Gemeente Utrecht.</p> <p>Vanuit deze achtergrond willen wij onze kennis met betrekking tot de in punt 5.2 omschreven plannen betreffend 'de corporaties' met u delen.</p> <p>Daarom sturen wij u twee bijlagen</p> <p>Bijlage 1: In de context van de duurzaamheids ambitie van Wijk West, de stad Utrecht en onze eigen ambities hebben wij een aantal punten geformuleerd waarvan wij denken dat ze opgenomen moeten worden in de beleidsplannen.</p> <p>Bijlage 2. Leerwerkplan –energie renovatie en sociaal economische vooruitgang Complex 507</p>	
<p>Bijlage 1: De Toekomstclub 507 en Stichting Wishingwellwest:</p>	
<p>Bijlage 1 Extra notitie in het beleidsplan</p> <p>Wij zouden graag zien dat de in punt 5.2 omschreven te maken afspraken met de woningbouwverenigingen over de sociale woningbouw, nog concreter worden gemaakt. Ook kan er gevaar ontstaan voor de bewoners in de sociale woningbouw, wanneer de energierenovaties te sterk doorberekend worden in de huur.</p> <p>Door een aantal zaken of problemen exacter te benoemen komt men dichterbij uitvoerbare plannen. Dat kan door de volgende punten te beschrijven en te onderzoeken:</p> <p>Graag zouden wij zien dat in de 'acties' de complexen of buurten exact worden benoemd. Dit om te voorkomen dat er complexen en buurten worden uitgesloten en de actieplannen verzanden in vrijblijvendheid.</p> <p>Ook willen wij pleiten voor het exacter aangeven van welke energierenovaties uitgevoerd moeten worden, zoals dubbel glas; vloer-; muur- en dakisolatie. Liefst nog in volgorde van prioriteit.</p> <p>Een volgend, maar voor ons heel belangrijk punt, is een termijn-, stappenplan noemen</p>	<p>zie hierboven</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>binnen welke termijn de plannen en renovaties uitgevoerd dienen te worden . Wij zijn heel blij met de in het concept in hoofdstuk 12.2 uitgesproken ambitie van 1300 woningen per jaar. Maar voor ons is het wel belangrijk om te weten dat ons complex niet pas in 2019 aan de beurt is. Dit vanwege de situatie dat onze woningen door de Bo-Ex 20 jaar geleden al werden genoemd als aandachtspunt voor renovatie, maar er in de verstreken jaren helemaal niets is gebeurd.</p> <p>Bij de doorberekening van energie renovaties in de huurprijs van de sociale woningbouw, dient nog explicieter rekening gehouden te worden met de laagste inkomens uit de sociale woningbouw. Ook al worden deze kosten op het oog gecompenseerd met een verminderd energiegebruik, en dus kosten. Er wordt in het concept geen rekening gehouden met een juist sterk stijgende energieprijs.</p> <p>Hierin is het goed concreet te bepalen over hoeveel jaren de gemaakt kosten van de energierenovaties in sociale woningbouw afgeschreven worden. Vaak wordt dit in 5 a 10 jaar gedaan, maar wij denken dat dit makkelijk over een periode van 20 a 30 jaar te doen is, omdat dit ook vaak de werkelijke jaren zijn dat een renovatie "meegaat". Hierdoor kunnen de kosten doorberekend in de huurprijs lager blijven.</p> <p>Naast de energie renovaties zullen er in veel complexen ook andere onderdelen van huizen gerenoveerd moeten worden. Ook dit zal voor een gedeelte doorberekend worden in de huurprijs. Hiernaast bestaat de kans dat de huursubsidies verdwijnen en de andere vaste kosten zoals ziekteverzekeringen hoger worden. Dit meenemen en benoemen in het beleid, ook voor de komende generatie bewoners met lage inkomens, lijkt ons belangrijk om grote problemen op korte en lange termijn te voorkomen. Wij zwijgen dan nog over de slechte economische vooruitzichten en de aangekondigde bezuinigingen in de sociale zekerheid. Enkele tientjes huurverhoging is dan al snel te veel.</p>	
<p>Bijlage 2: De Toekomstclub 507 en Stichting Wishingwellwest:</p>	
<p>Bijlage 2 Waarom Energie renovatie en sociaal economische vooruitgang voor Complex 507?</p> <p>Complex 507</p> <p>Dit complex is gelegen in het hart van Lombok aan beide kanten van de Kanaalstraat, te Utrecht West . Het zijn 354 woningen vooroorlogse sociale woningbouw Het complex biedt al bijna 100 jaar een thuis voor vooral de laagste inkomens(klasse) Veel ondernemers van de Kanaalstraat zijn opgegroeid in 1 van haar straten. Helaas leven sommige bewoners al 20 jaar in onduidelijkheid, want zolang speelt het idee de huizen af te breken of te renoveren. Nog steeds is er niets structureel verbeterd aan de huizen.</p> <p><u>Onze wens</u></p> <p>Graag zouden wij ons weer willen kunnen verbinden aan onze buurt, een volgende generatie kunnen laten opgroeien en hier eventueel oud worden. Wij denken dat 'rust op de woonvloer' economisch productief kan werken voor de vele kleine ondernemers en ZZP'ers in de buurt. Ook verwachten wij dan een grotere versterking van de sociale cohesie en diepgaandere culturele relaties tussen de bewoners en bewonersgroepen.</p> <p>.</p> <p><u>Wie wonen er?</u></p> <p>Van oudsher autochtone Utrechtse</p>	<p>zie hierboven</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>Allochtoon, eerste en tweede generatie Marokkaanse, Turkse families, Surinaamse Nederlanders, Pakistaans, Afrikaans, Grieks, Macedonisch en Joegoslavisch. Veel creatief ondernemers, kunstenaars en ZZP-ers, veelal met onstabiele inkomens. Studenten en starters, beginnende gezinnen.</p> <p><u>Waarom vinden de meeste bewoners het prettig om in deze buurt te wonen?</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij enquêtes en persoonlijk vragen blijkt dit te zijn door: • De gezelligheid van de buurt , het multiculturele karakter. Het netwerk en contact binnen en tussen de verschillende subgroepen. • De burenhulp. • De locatie, dicht bij winkels , apotheek, station en centrum. • De huizen : mensen vinden vooroorlogse stijl mooi en prettig , de indeling van de woning en de tuinen. • De huizen zijn betaalbaar. • In Utrecht is niet iets vergelijkbaars met bovenstaande voordelen, te vinden. <p><u>Koesteren van de bestaande structuren in de buurt i.p.v. weghalen.</u> Complex 507 functioneert vergeleken met andere multiculturele buurten op dit moment aardig goed. Dit kan door de kleinschaligheid van de buurt en de traditionele sociale structuren van de verschillende subgroepen. Mensen komen hier in beweging en communiceren wanneer iets niet goed gaat. Vroeger was dit nog beter, er was een groot buurthuis waar de eerste immigranten en echte Utrechters samen groot werden. Het wegvallen hiervan heeft voor minder contact en meer isolatie bij de oudere bewoners gezorgd.</p> <p><u>Wishing well west en de Toekomstclub 507</u> Deze twee bewoners initiatieven, werken samen aan een positieve toekomst voor het complex. Ze zijn beiden opgericht als positief antwoord op- en klankbord naar de problematiek, ontstaan als gevolg van de mislukte onderhandelingen tussen woningbouwvereniging Bo-Ex en de vorige bewonersfederatie 507 . De Toekomstclub 507 is een groep van 13 bewoners die het stokje van de voormalige bewoners federaties over heeft genomen. Ze onderzoeken of het mogelijk is de huizen op een goede en voordelige manier te renoveren zijn, Wishingwellwest probeert oude en nieuwe structuren te activeren. Al twee jaar is Wishingwellwest aan de Kanaalstraat een ontmoetingsplek voor bewoners. Middels projecten worden de sociale; culturele en groene structuren versterkt, en verbetert de openbare ruimte in de community. Community 507 en sociale cohesie Luisteren naar bewoners en bottum up projecten tot stand laten komen, werpt zijn vruchten af. Het onderlinge contact, de zgn. sociale cohesie, de draagkracht en daadkracht voor initiatieven is bij bewoners gegroeid. Ook de kwaliteit van de openbare ruimte en het gedrag in die ruimte is hierdoor verbeterd.</p> <p><u>Netwerk</u> Er is flink gewerkt aan het netwerk in de buurt en tussen de verschillende subgroepen . Hetzelfde geldt voor het contact met de woningbouwvereniging en de gemeentediensten en vele andere organisaties in wijk west.</p>	

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p><u>Complex 507 als pilot?</u> Graag willen wij de ontwikkelde verbeteringen en expertise verduurzamen. Wij zien een kans voor onszelf als community duurzaam te worden en hebben hier ook behoefte aan, willen hier zelf actief in zijn. Ook kunnen we ons voortstellen in de toekomst als pilot of voorbeeld voor andere delen in de stad of wijk west te functioneren en onze expertise te delen.</p> <p><u>Energie renovatie</u> Op dit moment zijn we zelf aan de slag gegaan met een energierenovatie plan voor het complex. Bij de bewoners blijft er een te grote weerstand tegen sloop of nieuwbouw. Dit groeit alleen maar en neemt niet af. Wij zijn genoodzaakt om als bewoners zelf een aantrekkelijk plan te maken waarmee beide partijen; zowel de woningbouwvereniging als de bewoners kunnen instemmen. Wanneer wij zelf niet actief zijn, zien wij in de komende jaren een aantal grote problemen ontstaan.</p> <p>Problemen die ontstaan wanneer er niets gebeurt. Onze huizen hebben op dit moment energie label G, er is geen dubbelglas, geen muur- ; dak of vloerisolatie. Bij het stijgen van de energie prijzen zullen de kosten zo hoog worden dat dit niet meer op te brengen is voor de laagste inkomens uit ons complex. Dit zal geleidelijk gaan. Maar zoals alom bekend zullen economische problemen in een wijk leiden tot sociale problemen.</p> <p>Een hoogwaardige renovatie met een combinatie van nieuwbouw en koopwoningen, is wat de woningbouwvereniging (liever ziet) voor ogen staat. De kosten hiervan worden in de huurprijs doorberekend. In de geschetste context zou dit betekenen zeker nu de huursubsidie niet meer een stabiel gegeven is, dat de laagste inkomensklasse gedwongen wordt te verdwijnen uit de wijk Lombok, welke van oorsprong een volkswijk is. Uiteindelijk verdwijnt de goedwerkende sociale structuur uit deze buurt, die juist zo kenmerkend is voor Lombok. Deze unieke sociale structuur is ook nu juist waar kansen liggen voor een duurzame samenleving en die op veel plekken niet meer bestaat. Dit is dan ook de reden dat de huidige bewoners zoeken naar een oplossing waardoor de huizen en hun huidige bewoners een kans krijgen tot hun recht te komen.</p> <p><u>Tien voordelen, overwegingen en kansen wanneer er wel iets gebeurt</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Door 354 woningen aan te pakken in de sociale woningbouw midden in Lombok middels een energie renovatie, stel je als stad en woningbouwvereniging een goed en sociaal voorbeeld in energiezuiniger en duurzaam wonen. 2. Er wordt in 1 keer een enorme slag gemaakt. Er moet in ieder geval iets aan de huizen gedaan worden. Een energierenovatie kan tegen geringe kosten in renovatie meegenomen worden met maximaal resultaat. 3. De sociale cohesie blijft behouden, versterkt en dient als voorbeeld. 4. Een probleem wat al jaren speelt wordt op een positieve manier opgelost. 5. Er is draagkracht bij bijna alle bewoners, en het proces kan ondersteund worden door twee bewonersinitiatieven van complex 507. 6. Zij zijn sociaal bewogen en milieubewust innoverend en ondernemend ingesteld. 7. Een mogelijk te ontwikkelen leer- en werkplan met lokale ambachtslieden en aannemers kan zorgen voor economische vooruitgang en expertise. 8. Maak van 507 energieambassadeurs en de kunst van het samen leven. 	

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>9. Op onze platte daken is een heel groot aantal m2 dak, misschien een pilot met hogeschool Utrecht en zonnepanelen.</p> <p>10. Bestaande huizen relatief makkelijk op te knappen, kost minder energie dan sloop en nieuwbouw materiaal.</p>	
<p>Mitros:</p>	
<p>Gemeente kiest voor 30% minder CO2 uitstoot, in periode 2010 – 2020. Mitros kiest voor 30% energiebesparing (objectgebonden, via verbetering energie-index). Periode is 2008 – 2018. Onze gemiddelde woning heeft in 2008 een energielabel E. Idealiter* is ons totale bezit in 2018 minimaal op energielabel C. We bereiken deze reductie vooral via verbeteringen bij planmatig onderhoud en renovaties.</p> <p>Gemeente wil daarnaast het aandeel duurzame energie verhogen naar 20% (van de totaal in Utrecht benodigde energie). Onduidelijk is ten opzichte van welk jaar die ambitie is gesteld. Mitros heeft nog geen ambities geformuleerd op dit vlak (willen we in 2012 agenderen)). Gemeente zet dus in op CO₂-reductie, Mitros op energiereductie. Deze verschillen hebben te maken met het gekozen perspectief: Mitros focust via energiebesparing op <u>reductie woonlasten</u>.</p> <p>Een focus op meer duurzame energie zou in de praktijk zelfs (zeker op korte termijn) tot hogere woonlasten kunnen leiden. Minimaal zouden we ons samen hard moeten maken voor het monitoren van die woonlastenontwikkeling, in later stadium kunnen hierover afspraken worden gemaakt.</p> <p>*Onze ambities staan overigens gezien allerlei externe factoren (economische crisis, kabinetsbeleid) wel in toenemende mate onder druk. Ons portefeuilleplan (waarin onze toekomstplannen voor hele woningvoorraad staan omschreven tot 2030, en waarin duurzaamheidsambities zijn doorgerekend) koerst financieel en qua organisatiecapaciteit al scherp aan de wind. Bij slechter weer is het tempo ongetwijfeld lastiger vol te houden. Een ‘winstwaarschuwing’ is dus op zijn plek.</p> <p>Per paragraaf</p> <p>4.6: gemeente stelt dat energiebesparingsmaatregelen zichzelf vaak binnen 5 jaar terugbetalen. Onze ervaring is dat 10 tot 15 jaar realistischer is (bijvoorbeeld bij schilrenovatie).</p> <p>5.1: het pleidooi voor meer informatie richting bewoners sluit aan bij onze ambities. Voor het behalen van energiebesparing binnen onderhouds- of renovatieprojecten is medewerking van bewoners zeer belangrijk. Bij veel corporaties is men daar op stuk gelopen, wij willen samen met gemeente bezien of en hoe de gedachte van ‘wijkambassadeurs’ die voorlichting op projectniveau kan versterken. Een stadsbrede campagne zou de acceptatie van duurzaamheidsingrepen in onze ogen zeker ten goede komen.</p> <p>5.2: gemeente wil “zoeken naar maximale versnelling bij corporaties”. Zoals hierboven aangegeven zitten we al in hoge versnelling, en draait de motor op volle toeren. Nog harder rijden is niet realistisch</p> <p>5.4: gemeente wil “bij nieuwbouw afspraken over duurzame energieopwekking”. Mitros kiest nadrukkelijk om bij nieuwbouw de wettelijke eisen van het Bouwbesluit te volgen. Duurzame opwekking is daarbij komende jaren nog niet aan de orde (EPC 0,6 kan bijvoorbeeld meestal worden bereikt met extra isolatie). We gaan ons wel voorbereiden op die aanscherping van de EPC (0,4 in 2015, 0,0 in 2020). De voorstellen voor een stimuleringsregeling (hoofdstuk 9) zouden extra inzet uiteraard bespreekbaar</p>	<p>Peiljaar is bij alle reductiedoelstellingen 1990</p> <p>We kiezen voor wat betreft opwekken duurzame energie niet voor een bepaald jaar ter vergelijking, maar voor een verhoging tot 20% van de totaal in Utrecht benodigde energie</p> <p>Winstwaarschuwing: we begrijpen dat de volkshuisvesters ook de effecten van de crisis voelen. Echter vinden we als gemeente dat we juist in deze tijd moeten werken aan een andere benadering van de problemen.</p> <p>Goed geïsoleerde woningen met mogelijke woonlastenreductie zijn voorbeelden daarvan.</p> <p>Ook de gemeente heeft als doel om met energiebesparing woonlastenvermindering te realiseren en zet hier met name op in de verduurzaming van bestaande woningen. Wij juichen het dan ook toe om hierover met Mitros (en de andere corporaties) prestatieafspraken te maken.</p> <p>De gemeente onderschrijft eveneens de wens van Mitros om gezamenlijk voorlichting en bewustwording van de bewoners op te pakken. Dat kan met energieambassadeurs, een energieloket of een informatiecampagne. Ook dit punt leent zich uitstekend voor het maken van prestatieafspraken.</p> <p>We hebben in onze duurzaamheidsambities voor de komende 2 jaar nadrukkelijk gekozen voor energiebesparing in bestaande woningen. Op langere termijn zetten we extra in op energiebesparing in de nieuwbouw,</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>maken. Hoe verder? Op naar prestatieafspraken Nadere afspraken over duurzaamheid zouden wij willen maken in het nieuwe stelsel van prestatieafspraken. Hierover lopen de onderhandelingen inmiddels al volop.</p>	
<p>Milieucentrum Utrecht: De particuliere markt, bestaande woningvoorraad blijft belangrijk. Maak een meerjarig programma met gericht aanbod aan de particulieren om deze huizen te verbeteren. Een consortium van bedrijven kan de producten met korting aanbieden. Besteed aandacht aan het natuurlijk moment voor deze investering. Juist het moment van verhuizen, aankoop of verkoop is hierbij van belang! Maak hier een meerjarig programma van, herhaal het tot alle huizen in deze categorie veel beter scoren. Het Milieucentrum wil met haar eigen pand in dit aanbod een rol spelen. Zowel Werftheater in de kelder als kantoorpand en de daarboven gelegen woningen kunnen als voorbeeld dienen voor mogelijk technieken en toepasbare materialen. Het MCU zelf (nu al 5 dagen in de week open), kan met samen met een energie adviseur en exporuite als energieadvies(punt) dienen.</p>	<p>Genoemde suggesties zijn bekend en al eerder toegepast bijv. bij Thermie Plus aanpak. Wordt opgenomen in uitwerking van het Programma Utrechtse Energie. Suggestie van MCU over eigen pand (eigendom Mitros) is interessant, maar lijkt ons in eerste instantie een gesprek tussen eigenaar en huurder te zijn.</p>
<p>Energie U: <u>Blz. 21, Utrechtse woningvoorraad</u> De wijkbureau's en Steedes kunnen prima dienen als eerste informatiepunt: geven van algemene informatie en vooral registreren van belangstelling en vragen. Energie U is echter van mening dat de daadwerkelijke ondersteuning andersom moet. Niet de vrager komt naar de gemeente, maar de aanbieder (voorlichter/ontzorgers) komt naar de bewoner. Als we de mensen willen bereiken moeten we echt huis voor huis, blok voor blok, wijk voor wijk bij ze langs gaan. Een enorme uitdaging. In Amersfoort en Apeldoorn heeft men hier inmiddels goede ervaringen mee opgedaan. Een vliegwielt ontstaat wanneer deze uitvoerders geen vreemden maar juist bekenden in de buurt zijn die gedeelde ervaringen kunnen omzetten in handeling. Energie U is opgezet vanuit dat principe: jouw buurman is ook op zoek naar een schone CV ketel en kan jou het beste adviseren wat je moet doen. Met behulp van de zogenaamde klimaatborrels doen de mensen van Energie U hiermee al enige ervaring op. <u>Blz. 22, Corporaties</u> Wij zijn een warm voorstander van het maken van prestatieafspraken maar daarmee alleen halen we de ambitieuze doelstellingen niet. Bij de corporaties zien we een financieringsprobleem (de corporatie betaalt, de huurder bespaart) en een communicatieprobleem (angst voor rotzooi, huurverhoging). En tot slot is het gedrag van de huurders vooral bepalend bij het behalen van de doelstellingen. Energie U is inmiddels benaderd door verschillende partijen die oplossingen bieden voor zowel het gedrags- als financieringsprobleem, waarbij ze uitgaan van de totale woonlasten en de investeringen terugbetalen via de gerealiseerde besparingen. Denk hierbij aan het werken met een externe financier of via een ESCO (Energy Saving Company). Prestatieafspraken zouden een minimale besparing van 3 procentpunt per jaar moeten behelzen om de genoemde doelstellingen te halen. U wilt bewoners actief gaan wijzen op subsidiemogelijkheden. Energie U biedt echter bij voorkeur de bewoners vanuit de vereniging een totale ontzorgservice aan. Wij zien dit voor ons als een 1-loket-oplossing. Bewo-</p>	<p>Uw insteek spoort met onze ideeën over de aanpak. Hierbij willen wij zeker gebruik maken van de ervaringen in andere gemeenten zoals hier door u als voorbeeld genoemd. Ontzorgen van bewoners (eigenaren of huurders) is een van de belangrijke uitwerkingen in het programma. Uw suggesties zullen we hierbij meenemen.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>ners hoeven zich niet te verdiepen in de toch altijd weer lastige offertetrajecten (appels en peren) en onzekere subsidieproblematiek. Verder kan de aanpak van de L-Flat in Zeist fungeren als voorbeeld voor een succesvolle aanpak. Energie U ondersteunt momenteel al één bewonersinitiatief van huurders in Utrecht en zou dit graag verder willen oppakken en uitwerken.</p> <p><u>Blz. 23, Particuliere woningen, acties</u> Wij stellen voor om zo snel mogelijk de succesvolle onderdelen uit het pilotproject Wijk West Energieneutraal op te schalen naar de hele stad. Wel adviseren we om de blok-voor-blok aanpak te starten in wijk west. Daarbij denken wij aan een volgende aanpak, gebaseerd op mensen die anderen helpen de weg in het woud van regels en subsidies te vinden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontzorgers doen een vooronderzoek naar de situatie ter plaatse. • Vervolgens gaan ze blok voor blok de woningen langs en zorgen dat elke woning een energielabel en een besparingsadvies krijgt. Voor de bewoner/huiseigenaar is dit gratis • De ontzorgers vertalen dit advies samen met aannemers/installateurs van MeerMetMinder in een concreet project per blok en een individueel aanbod per woning. • De ontzorgers kunnen via financiële partners aantrekkelijke leningen bieden • De ontzorgers bewaken het hele traject, ondersteunen de bewoners en zorgen voor kwaliteitscontrole, nazorg, evaluatie en aanscherping van de aanpak. <p>Onlangs heeft de gemeente Utrecht 150.000 euro beschikbaar gesteld voor de voortzetting van het project 'politiekeurmerk veilig wonen'. Het verdient aanbeveling om dit ook mee te nemen in de aanpak. Een gecombineerde aanpak is altijd gemakkelijker en voordeliger. De ontzorgers zijn zelfstandige EPA adviseurs, die begeleidt worden door een onafhankelijke organisatie. De kosten van deze ontzorgers worden betaald door de deelnemende bedrijven (banken, aannemers, installateurs) die immers schaalvoordelen behalen en kunnen besparen op acquisitie, calculatie en projectbegeleiding. Een dergelijk traject is overigens ook toepasbaar bij huurwoningen.</p> <p><u>Blz. 23, Nieuwbouw</u> Technisch gesproken is het nu al prima mogelijke passiefhuizen te bouwen zonder onoverkomelijke meerkosten. Sterker nog, gerekend over de gehele levensduur van de woning is een passiefhuis goedkoper dan een nieuwbouwwoning volgens de huidige bouwnorm. Wij adviseren dan ook met alle partijen in de nieuwbouwmarkt te werken aan een financieringsmodel dat recht doet aan bovenstaande constatering, zodat we vanaf 2012 in Utrecht alleen nog maar passiefhuizen bouwen.</p> <p><u>Blz. 24, Monumenten en historische gebouwen</u> Graag wijzen wij in dit verband op de website www.energieneutraalmonument.nl. Een interessant voorbeeldproject uit Driebergen, waar op basis van duurzame en historische materialen een monumentale villa energieneutraal is gemaakt. Een vruchtbare combinatie van moderne energiebesparing en behoudt van de klassieke kracht van het pand. Ook in Utrecht kennen we al voorbeelden: het Centraal Museum en Paushuize. In het geval van monumenten is overigens een goede afstemming met monumentenzorg en de welstandscommissie cruciaal.</p>	<p>Bij de planontwikkeling en is er veel aandacht voor de mogelijkheden van energie (opwekking/besparing). In samenwerking met ontwikkelaars worden de mogelijkheden hiervoor onderzocht en nieuwe technieken waar mogelijk toegepast, ook waar het gaat om financiële constructies om dit betaalbaar te maken.</p> <p>Dank voor de informatie, wij nemen deze mee bij de uitwerking van het project duurzame monumenten</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>Builddesk:</p> <p>Inleiding De gemeente Utrecht heeft op 1 december experts gevraagd om een reactie op het concept Duurzaamheidsplan 2010–2014, die tot 12 december gegeven kan worden. Adviesbureau BuildDesk doet dit hierbij. Eerder heeft zij de gemeente Utrecht ondersteund bij het aanvragen van een subsidie aanvraag voor energieprojecten in de komende jaren. Dat heeft Utrecht ruim 700.000 euro opgeleverd. Ook vergeleken wij het Utrechtse klimaatbeleid met dat van andere voorlopende gemeenten zoals Apeldoorn, Tilburg en Heerhugowaard. Hieruit bleek dat Utrecht relatief weinig fte's en budget inzetten voor het realiseren van dezelfde doelen als andere voorlopergemeenten. Inmiddels lijkt dit een minder groot knelpunt te zijn. De volgende maatregelen bevelen wij aan na lezing van het concept Duurzaamheidsplan:</p> <p><u>Lokaal duurzaam energiebedrijf</u> Voor Wijk West (energieneutraal) zou heel concreet een lokaal duurzaam energiebedrijf opgericht kunnen worden, met verschillende aandeelhouders (o.a. gemeente, woningcorporaties, installatiebureaus) met als doel om straat- en projectgewijs energiebesparingstechnieken en duurzame energie (bijv. zonnepanelen, wko) toe te passen. Begin met een haalbaarheidsonderzoek. Ook voor Rijnburg is dit een goede optie. Reserveer van het Duurzaamheidsfonds 0,5–1 miljoen per jaar om investeringsbarrières op te ruimen voor bewoners en bedrijven door middel van dit lokale duurzaam energiebedrijf, dat ontzorgt en financieel aantrekkelijke aanbiedingen doet. BuildDesk heeft ervaring met lokale energiebedrijven in ruim tien gemeenten. Zie bijlage 1.</p> <p><u>Klimaatschap</u> In Tilburg is een succesvol Klimaatschap actief dat ook in Utrecht zijn nut kan bewijzen. Lokale stakeholders die nodig zijn om de lange termijn ambitie van klimaatneutraal 2030 te halen, werken in dit Klimaatschap samen en onderschrijven de doelstelling (o.a. woningcorporaties, grotere bedrijven en instellingen in de stad etc.). De gemeente Tilburg heeft het Klimaatschap gemandateerd om bepaalde besluiten te nemen en projecten uit te voeren. Zij heeft een stukje regie ingeleverd, juist omdat de doelstelling alleen samen met andere partijen uitgevoerd moet worden. BuildDesk heeft het oprichtingstraject in de eerste 2 jaar ondersteund, inclusief de verschillende 'allianties' en doet dit graag ook voor de gemeente Utrecht. Voor meer info: http://www.klimaatbureauutilburg.nl/Tilburg_en_het_klimaat/Klimaatschap</p> <p><u>Energie en armoede</u> Bij stijgende energieprijzen, zullen steeds meer mensen met lage inkomens die in woningen met een label F of G wonen in de problemen komen omdat de energielasten hoger gaan worden dan de netto huur of hypotheeklasten (zie figuur hieronder). Zorg in de bestaande bouw voor een woonlastenbenadering in afspraken met woningcorporaties. Het is ook voor corporaties verstandiger niet 1 of 2 energielabels te verbeteren, maar om direct de stap naar energieneutraliteit of label A+ te maken. BuildDesk begeleidt dit proces tussen gemeenten en woningcorporaties. Zie bijlage.</p> <p><u>Energieneutrale scholen</u> Het is mogelijk om nieuwe en zelfs bestaande schoolgebouwen energieneutraal te krijgen,</p>	<p>Dank voor uw reactie en vele suggesties op de onderstaande onderdelen. Wij zullen hiervan gebruik maken bij de verdere uitwerkingen in het programma</p> <p>Bij de planontwikkeling en is er veel aandacht voor de mogelijkheden van energie (opwekking/besparing). In samenwerking met ontwikkelaars worden de mogelijkheden hiervoor onderzocht en nieuwe technieken waar mogelijk toegepast, ook waar het gaat om financiële constructies om dit betaalbaar te maken Daarnaast wordt nu in Wijk-west ervaring opgedaan met het opzetten van een lokaal energiebedrijf, deze ervaringen willen we meenemen en delen met andere projecten en wijken in de stad.</p> <p>In het project 'Energiebesparing bestaande woningen' staat woonlastenvermindering m.b.v.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>waarbij er wordt gewerkt met andere dan gebruikelijke financieringsconstructies. Hierbij investeren marktpartijen in maatregelen, waarbij deze terugbetaald worden uit het verschil tussen de oude en nieuwe energierekening die de school betaald. In sommige gevallen kan het nodig zijn eigendomsverhoudingen te wijzigen. BuildDesk kan dit traject begeleiden, waarbij bij een of meerdere scholen begonnen kan worden, zie bijlage 'Schoolwise'. Nodig zijn lef en visie en veel kennisoverdracht omdat dit een nieuwe ontwikkeling is, die bij sommigen weerstand oproept.</p> <p><u>Campagne groene stroom en groen gas in Utrecht of energiebesparing</u> Omdat er snel resultaat mee gehaald kan worden om Utrecht deels klimaatneutraal te krijgen is het advies een campagne te starten om meer bewoners en bedrijven over te laten stappen op groene stroom en groen gas, ongeacht wie de leverancier is. Maar ook bewonerscampagnes om resultaat te boeken bij energiebesparing zijn van belang. Builddesk is hierin succesvol. Zie bijlage.</p> <p><u>Draagvlak voor windenergie in Lage Weide en Rijnenburg.</u> In Amsterdam willen Amsterdam Arena en Ajax een windturbine 'adopter' om bij te dragen aan hun doelstelling om in 2015 klimaatneutraal te worden. BuildDesk denkt hierover mee. Zo zou ook FC Utrecht een windturbine (bij Lage Weide of Rijnenburg) kunnen adopteren, met hun logo erop. Supporters kunnen eventueel een 'aandeel' nemen bij de investering in een dergelijke molen, met een aantrekkelijk jaarlijks rendement van ca. 5-6%. Hiermee groeit het draagvlak in Utrecht voor windenergie. BuildDesk kan dit traject vol gevoeligheden zorgvuldig begeleiden.</p> <p><u>Indirect energiegebruik</u> Utrecht wil de CO2 uitstoot door fossiel energiegebruik naar nul terugbrengen. Het directe energiegebruik vormt echter maar 30% van het totale energiegebruik: de rest is indirect energiegebruik, opgeslagen in producten. Voeding neemt 1/3 deel in van dit indirecte energiegebruik. Campagnes om burgers/bedrijven te helpen met kleine veranderingen in bijv. eetpatroon, kunnen heel effectief zijn t.a.v. CO₂-reductie. BuildDesk heeft voor Amsterdam, Wageningen en Lochem voorstellen ontwikkeld op dit vlak, en kan dit ook voor Utrecht.</p> <p>Figuur 1: lage inkomensgroepen zullen de komende jaren in grote financiële problemen komen als hun woning met energielabel E t/m G niet wordt verbeterd tot label A niveau, uitgaande van de gemiddelde energieprijsstijging in de toekomst zoals die de afgelopen 10 jaar er was. Zonder deze woningverbeteringen zullen duizenden mensen extra een beroep</p>	<p>energiebesparende maatregelen centraal. Dat geldt ook voor de Utrechtse corporaties.</p>

Schriftelijke re	Ontwikkeling woonlasten		Reactie gemeente																																																																		
doen op regelinge	<table border="1"> <caption>Estimated data from the 'Ontwikkeling woonlasten' chart</caption> <thead> <tr> <th>Year</th> <th>Woonlasten E-woning (€)</th> <th>Woonlasten A-woning (€)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2009</td><td>5,500</td><td>5,200</td></tr> <tr><td>2010</td><td>5,700</td><td>5,300</td></tr> <tr><td>2011</td><td>5,900</td><td>5,400</td></tr> <tr><td>2012</td><td>6,100</td><td>5,500</td></tr> <tr><td>2013</td><td>6,300</td><td>5,600</td></tr> <tr><td>2014</td><td>6,500</td><td>5,700</td></tr> <tr><td>2015</td><td>6,700</td><td>5,800</td></tr> <tr><td>2016</td><td>6,900</td><td>5,900</td></tr> <tr><td>2017</td><td>7,100</td><td>6,000</td></tr> <tr><td>2018</td><td>7,300</td><td>6,100</td></tr> <tr><td>2019</td><td>7,500</td><td>6,200</td></tr> <tr><td>2020</td><td>7,700</td><td>6,300</td></tr> <tr><td>2021</td><td>7,900</td><td>6,400</td></tr> <tr><td>2022</td><td>8,100</td><td>6,500</td></tr> <tr><td>2023</td><td>8,300</td><td>6,600</td></tr> <tr><td>2024</td><td>8,500</td><td>6,700</td></tr> <tr><td>2025</td><td>8,700</td><td>6,800</td></tr> <tr><td>2026</td><td>8,900</td><td>6,900</td></tr> <tr><td>2027</td><td>9,100</td><td>7,000</td></tr> <tr><td>2028</td><td>9,300</td><td>7,100</td></tr> <tr><td>2029</td><td>9,500</td><td>7,200</td></tr> </tbody> </table>	Year	Woonlasten E-woning (€)	Woonlasten A-woning (€)	2009	5,500	5,200	2010	5,700	5,300	2011	5,900	5,400	2012	6,100	5,500	2013	6,300	5,600	2014	6,500	5,700	2015	6,700	5,800	2016	6,900	5,900	2017	7,100	6,000	2018	7,300	6,100	2019	7,500	6,200	2020	7,700	6,300	2021	7,900	6,400	2022	8,100	6,500	2023	8,300	6,600	2024	8,500	6,700	2025	8,700	6,800	2026	8,900	6,900	2027	9,100	7,000	2028	9,300	7,100	2029	9,500	7,200		
Year	Woonlasten E-woning (€)	Woonlasten A-woning (€)																																																																			
2009	5,500	5,200																																																																			
2010	5,700	5,300																																																																			
2011	5,900	5,400																																																																			
2012	6,100	5,500																																																																			
2013	6,300	5,600																																																																			
2014	6,500	5,700																																																																			
2015	6,700	5,800																																																																			
2016	6,900	5,900																																																																			
2017	7,100	6,000																																																																			
2018	7,300	6,100																																																																			
2019	7,500	6,200																																																																			
2020	7,700	6,300																																																																			
2021	7,900	6,400																																																																			
2022	8,100	6,500																																																																			
2023	8,300	6,600																																																																			
2024	8,500	6,700																																																																			
2025	8,700	6,800																																																																			
2026	8,900	6,900																																																																			
2027	9,100	7,000																																																																			
2028	9,300	7,100																																																																			
2029	9,500	7,200																																																																			

7 Bedrijvigheid

7.1 Bedrijvigheid - Opmerkingen consultatiebijeenkomst

Opmerkingen	Reactie gemeente
Citaten uit ontwerp Duurzaamheidsplan:	

Opmerkingen	Reactie gemeente
Duurzame economie:	
Zorg ook voor financiële ondersteuning voor het stimuleren van een 'groen' bedrijfsleven en MKB; ook voor nieuwe bedrijven in Utrecht.	Het programma voorziet in mogelijkheden voor ondersteuning.
Geef prioriteit aan het faciliteren van bedrijven om te innoveren en te groeien in het kader van de economische potentie in Utrecht om energie te besparen en duurzame energie op te wekken.	De koppeling van economie en energiebesparing en innovatie is een van de belangrijke pijlers van dit plan.

7.2 Bedrijvigheid – Nieuwe ideeën consultatiebijeenkomst

Nieuwe ideeën	Reactie gemeente
Duurzaamheid en Utrechtse festivals (dertien festivals in 2013 duurzaam) toewerken naar Green Key certificering. Utrecht duurzame festivalstad van Nederland. Festivals als ??? voor duurzame ambitie.	Prima! Daar waar mogelijk zal Utrecht daar rekening mee houden in het evenementenbeleid. Het overleg hierover is van start gegaan.
Toepassen cementvervangers in beton.	In normale Duurzaam Bouwen beleid (zie de website van de gemeente daarover) is het verlagen van de milieubelasting vanwege bouwen, waaronder het verminderen van of andersoortig cementgebruik, al opgenomen. Energie als onderdeel van de milieubelasting door grondstoffengebruik is in het DuBo beleid een belangrijk thema. Meer bouwen met (constructief aangewend) duurzaam hout kan die milieubelasting (w.o. energie) door grondstofgebruik verminderen. Door prestatie-eis gerichte DuBo instrumenten te gebruiken wordt dit bij bouwwerken zichtbaar gemaakt.
Ontzorgen met energiecoaches/ambassadeurs.	Deze suggestie zal worden meegenomen in de uitwerking van het Programma Duurzaam Energiegebruik (Groene Banen) en bij de uitwerking van het energieloket..
Duurzame campus Utrecht Science Park.	.Samen met de andere partners trekken we hieraan.
Energiescan op mogelijkheden van collectieven (energie-inkoop, water, afval, inkoop utiliteiten).	Meenemen in de uitwerking van het Programma, gelieerd aan sterk georganiseerde ondernemers: BIZ, Ondernemersfonds, Parkmanagement.
Kleinschalige CDEB's op bedrijventerreinen. Bedrijfsafval → energiebron → duurzame energielevering aan bedrijven.	In de uitwerking van het programma werken wij graag met bedrijven en andere partners samen aan dergelijke initiatieven.
Duurzame industrie binnenhalen.	Meenemen in de uitwerking van het Programma: bedrijfsverzamelgebouw duurzame bedrijvigheid, Duurzame incubator, energiescan Utrecht Investment Agency.
In OZB verordening korting geven op gebouwen met een goede (= lage) energievraag.	Dit is een goed idee, maar zal samen met andere grote steden en in overleg met het Rijk uitgezocht moeten worden op de haalbaarheid.
Jaarlijks klimaatweek, klimaatdag. Terugkoppeling resultaten CO2. Jaarlijks minisymposium. Utrechts Centrum voor Aarde en Duurzaamheid koppelen aan Task Force (thematisch),	Wordt meegenomen in communicatie- en participatieplan.

Nieuwe ideeën	Reactie gemeente
mogelijk meerdere. Innovatie en transitie nagaan bij bedrijven/bedrijven terreinen.	
Significante gebieden. Verbod en verwijdering van terrasverwarmers. Hoge zichtbaarheid. Iedereen gelijk aanpakken, dat heeft op termijn hogere acceptatie.	Wij zijn hierover met de sector in gesprek.

7.3 Bedrijvigheid – Schriftelijke reacties

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>Utrechtse festivals:</p> <p>Ik spreek in namens de Utrechtse festivals, die zijn vertegenwoordigd in een regelmatig terugkerend festivaloverleg. We delen kennis en bundelen de krachten zodat we samen sterk staan.</p> <p>Een van de werkgroepen binnen dit overleg houdt zich bezig met de verduurzaming van Utrechtse evenementen. Met grote belangstelling lazen wij de duurzaamheidsnota van de Gemeente Utrecht.</p> <p>Hierin spreekt de Gemeente Utrecht de ambitie uit om Utrecht de meest duurzame stad van Nederland te maken.</p> <p>De Utrechtse festivals houden zich al geruime tijd bezig met duurzaamheid en willen met de verduurzaming van de Utrechtse festivals graag bijdragen aan de toekomst van de stad. Wij zien het als onze maatschappelijke verantwoordelijkheid om het brede publiek dat wij met onze festivals bereiken te informeren en te inspireren over de mogelijkheden en kansen van duurzaamheid. Er zijn twee concrete plannen in ontwikkeling:</p> <p>Dertien Utrechtse festivals willen uiterlijk in 2013 voldoen aan de eisen van de Green Key voor jaarlijks terugkerende publieksevenementen. Green Key is een internationaal keurmerk voor duurzame bedrijven. Green Key presenteert in december een nieuw keurmerk speciaal voor jaarlijks terugkerende publieksevenementen. Een van de Utrechtse Festivals, Festival aid Werf, was betrokken bij de ontwikkeling hiervan en zal in 2011 als een van de eerste festivals in Nederland de Green Key behalen. Daarmee lopen we voorop in Nederland. Deze voorsprong behouden we graag door op korte termijn ook de andere festivals met de Green Key te certificeren.</p> <p>Culturele Zondag Groen: op 19 juni 2011 vindt een Culturele Zondag plaats rond het thema duurzaamheid. Research heeft opgeleverd dat het thema leeft in de Utrechtse culturele sector en zeer goed te vertalen is in een aantrekkelijk cultureel programma. Het concept voor deze Culturele Zondag wordt ontwikkeld in samenwerking met Utrechtse culturele instellingen, kennisinstituten en organisaties die zich bezig houden met duurzaamheid. Cultuur als drager van de duurzame boodschap, uiteraard gericht op een breed publiek. Er zijn talloze voorbeelden van inspirerende duurzame cultuuruitingen, zoals The Solar Cinema, The Green Tour en Solar DJ. Het conceptprogramma is in december beschikbaar.</p>	<p>We juichen dit initiatief zeer toe en hopen dat de doelstelling wordt bereikt. Daar waar mogelijk zal ondersteuning worden gegeven.</p> <p>Inhoudelijk wordt hier niet verder op de reactie ingegaan, maar zal in de (reeds gestarte) gesprekken aan de orde komen.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>Beide culturele initiatieven sluiten – zo menen wij – goed aan bij de duurzaamheidsambities van de stad Utrecht. Wethouder de Rijk, u geeft aan in een interview dat het stadsbestuur het niet alleen kan en dat hulp van de hele samenleving nodig is. Wij bieden hierbij onze 'hulp' aan. Wat deze hulp inhoudt?</p> <p>We leveren een bijdrage aan de verduurzaming van de Utrechtse festivals en daarmee de economie en de stad als geheel. De duurzaamheidseisen die de festivals stellen, werken door naar leveranciers en andere partners in Utrecht;</p> <p>Met de Utrechtse Culturele Festivals bereiken we elk jaar een grote hoeveelheid mensen die via de festivals op een positieve en ontspannen manier over duurzaamheid geïnformeerd worden.</p> <p>De jaarlijks terugkerende Duurzame Culturele Zondag is een goed middel om de duurzaamheidsambities van de stad in de schijnwerpers te zetten.</p> <p>Maar, de Utrechtse festivals kunnen in hun duurzaamheidsambities ook 'hulp' gebruiken van de gemeente. Het verduurzamen van de festivals vraagt om investeringen in deskundigheid op het vlak van duurzaam organiseren. Het vraagt om investeringen in nieuwe werkwijzen en een nieuwe manier van denken binnen de festivalorganisaties. We hopen dat de gemeente onze ambities toejuicht en ons wil ondersteunen in de realisatie van onze plannen.</p>	
<p>Eneco:</p> <p>Tot slot zijn de ambities in mobiliteit (elektrisch rijden), smart grids en openbare verlichting zeer interessant. Onze indruk is dat het erg goed en verstandig is om naar de business case te kijken achter deze ambities. Ook hier kijken wij graag mee vanuit onze kennis op deze vlakken.</p>	<p>Smart Grids: dit wordt in het programma als project uitgewerkt, in samenwerking met de provincie en de Task Force Innovatie We nodige Eneco uit mee te denken over verduurzaming van bedrijventerreinen.</p>
<p>Milieucentrum Utrecht:</p> <p>Terrasverwarming is zo bleek uit een klein burgeronderzoekje (2008) bij 10 café eigenaren niet gewenst door deze ondernemers. De meerderheid had het gevoel wel terrasverwarming nodig te hebben omdat hun conculega's bij aanleg daarvan anders het voordeel zouden hebben. Doe een nieuw onderzoek. Ga als het even kan over tot verbieden van terrasverwarming.</p> <p>Verduurzamen bedrijven terreinen moet kosten neutraal kunnen. Slimme inrichting en koppeling van energie systemen (warmte – koude opslag) moet zelfs financieel voordeel voor de bedrijven op kunnen leveren.</p> <p>Onderzoek of het UCAD samen met een aantal taskforces bestaand uit topmanagers (denk aan de Toplunch) gericht problemen kan tackelen. Aparte forces voor bedrijven en bedrijventerreinen, voor woningen en voor kantoren. Managers met aanzien nemen hun best practices mee naar de doelgroep.</p> <p>Onderzoek naast het plaatsen van zonne-energie op bedrijfspanden ook het plaatsen van meer daktuinen of groene daken. Liefst functioneel groen, mogelijk zelfs productief (groente en fruit). Ook kassen op daken of een kas bovenop de jaarbeurs is heel goed mogelijk. Energie en Klimaatadaptatie gaan dan samen.</p>	<p>Terrasverwarming: Wij zijn hierover met de sector in gesprek.</p> <p>Dit wordt meegenomen in de uitwerking van het Programma, gelieerd aan sterk georganiseerde ondernemers: BIZ, Ondernemersfonds, Parkmanagement.</p> <p>Er zal op korte termijn vervolg worden gegeven aan de ideeën die zijn aangegeven tijdens de toplunch. Met UCAD zijn er reeds contacten op dit vlak.</p> <p>Voor groene daken is een subsidieregeling, gekoppeld aan het Groenstructuurplan</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
Energie U:	
<p><u>Biz. 25, Bedrijvigheid</u> Net als bij de woningen adviseren wij om voor bedrijven de beproefde ‘carrot and stick’-methode te gebruiken: handhaven wat er al met elkaar is afgesproken en stimuleren om verder te gaan dat wat er is afgesproken. Voor dat laatste adviseren we eerst een ontzorgers langs te sturen om een inventarisatie van de bedrijven te maken. Daarbij maakt de ontzorgers een besparingsplan, met een onderscheid tussen maatregelen met een korte terugverdientijd (tot 5 jaar) en maatregelen met een langere terugverdientijd. Natuurlijk hoort bij dit plan ook een planning: welke maatregelen wanneer. Daarop kan de gemeente dan eventueel ook later gaan handhaven. Natuurlijk moet een bedrijfsontzorgers deels ander kennis en vaardigheden hebben dan de op particuliere bewoners gerichte ontzorgers. Ook voor het bedrijfsleven zou het goed zijn als er laagdrempelige leningen beschikbaar komen.</p>	<p>In vervolg op de contacten met de bedrijven in Utrecht, waar we afspraken maken over energiebesparing, gaan we ook inzetten op handhaving op gebied van energie bij de bedrijven in de stad. Voorts zal een Energieloket ook voor het MKB een rol in het ontzorgen kunnen vervullen.</p>

8 Mobiliteit

8.1 Mobiliteit – Opmerkingen consultatiebijeenkomst

Opmerkingen	Reactie gemeente
Citaten uit ontwerp Duurzaamheidsplan:	
Voor het stimuleren van de (elektrische) is gratis fietsenstalling in de stad belangrijk om aan te bieden, evenals het stimuleren van de elektrische scooter voor gelijktijdig verbeteren luchtkwaliteit en geluid.	Zie hiervoor de binnenkort te verschijnen Fietsnota.
Maak verzamelplaatsen aan de rand van de stad en ga met goederen gebundeld de stad in, voor efficiënter en energiezuiniger goederenvervoer.	Zie het Actieplan goederenvervoer dat inzet op schoner, energiezuiniger en efficiënter goederenvervoer. Verzamelplaatsen aan de rand van de stad, die al bestaan in de vorm van de vier stadsdistributiecentra, maken hier deel van uit.
Bij het inzetten op verandering van gedrag: stimuleer anders dan met de auto naar werk/school → zeker als het gaat om mobiliteit binnen de stad.	In februari 2011 komen we met een gedragscampagne actieplan duurzame mobiliteit. De gemeente wil OV- en fietsstad van Nederland worden, het vervoer zo schoon mogelijk maken en de toename van het autoverkeer tot 2030 halveren. Hiervoor zijn fysieke maatregelen nodig maar ook een gedragscampagne. Onder het Utrecht Veiligheids label loopt een project over anders met de auto naar school.

8.2 Mobiliteit – Nieuwe ideeën consultatiebijeenkomst

Nieuwe ideeën	Reactie gemeente
Verminder de behoefte aan mobiliteit.	Aantal maatregelen is daar zeker op gericht.
Inzetten op stiller vervoer: elektrisch, fiets, AGU.	Idem.
Zwevende fietsbaan Leidsche Rijn – Utrecht – campus, voorbeeld Nieuw Zeeland.	Zo op het eerste oog lijkt het een dure oplossing en een ruimtelijk moeilijk inpasbare oplossing, maar dit zal worden onderzocht.
Schoon en zuinige auto's voordelen geven in de sfeer van parkeervergunningen.	Daar zou onderzoek naar gedaan kunnen worden om dat in te voeren. (dus of dat juridisch mogelijk is).
Start uitrol oplaadpunten en elektrisch vervoer bij organisaties met centraal punt (taxi's, vrachtvervoer).	We zijn in technische zin bezig daarmee.
USD – duurzame mobiliteit naar een gebied door verschillende alternatieven te combineren. Icoonproject.	Gemeente, provincie, Hogeschool en universiteit werken nauw samen om de ambitie van een duurzame campus te realiseren, waarin ook duurzame mobiliteit is opgenomen.
Elektrische scooters (ook beter voor lucht en geluid).	Gaan we stimuleren.
Bescherming van stille gebieden in Utrecht.	Zijn we mee bezig, zie eerder antwoord.

Nieuwe ideeën	Reactie gemeente
Telewerken en spreiding van de spits.	Landelijke regelgeving kan dit verbeteren. Daarnaast gaan we het nieuwe werken stimuleren. Allereerst in de eigen organisatie, maar ook via de energieloketten (?).
Parkeergarages weg uit de binnenstad.	Utrecht stimuleert PenR voorzieningen aan de rand van de stad, om de parkeerdruk in de binnenstad te verminderen en de automobilititeit in de stad terug te dringen. Echter parkeergarages in de stad zullen nodig blijven.
Parkeerbeleid/vergunningen en duurzaamheid van vehikels aan elkaar koppelen.	In het Actieplan Schoon vervoer geeft het College aan specifieke stimuleringsmaatregelen te treffen. De invulling van deze maatregelen moet nog worden vastgesteld, maar voordelen voor parkeervergunningen voor schone auto's is een goed voorstel. Er zal nog worden nagegaan of dit wettelijk mogelijk is.
Duurzame mobiliteit en inkopen koppelen.	Doen we grotendeels al.
Het nieuwe werken 2.0.	Dit wordt binnen de gemeente actief opgepakt, mede in het kader van het nieuwe Stads-kantoor.
Competitie organiseren in bedrijfsleven voor mobiliteitsplannen en uitvoering.	wordt in uitwerking van het Programma Utrechtse Energie meegenomen.

8.3 Mobiliteit – Schriftelijke reacties

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>Maarten Rigter:</p> <p>Alternatieve brandstoffen: Pag. 33: ik mis het aanbieden van de alternatieve brandstoffen waterstof en biodiesel.</p> <p>Utrecht zou pilots in deze kunnen opzetten: het aanleggen van een of meerdere verkooppunten in de stad. Waterstof heeft als voordeel dat het een even grote actieradius geeft als benzine en diesel. Wat betreft biodiesel loopt Nederland achter op bijvoorbeeld Duitsland. Hier kun je het gewoon tanken. Laten we ook op dat gebied enige verkooppunten aanleggen in de stad. Wel van de derde generatie (hout, algen of oneetbare planten als grondstof zodat er geen discussie ontstaat over het wereldvoedselprobleem).</p> <p>Gemeentelijke voertuigen zouden geschikt moeten worden gemaakt voor het rijden op biodiesel of waterstof.</p>	<p>Overigens moet men wel bedacht zijn op andere effecten van alternatieve brandstoffen zoals concurrentie met voedselproductie (bij biobrandstoffen) en wijze van productie (waterstof moet wel groen opgewekt worden).</p> <p>Is er wel voldoende tweede of derde generatie biobrandstof beschikbaar?</p> <p>Op dit moment rijden er al een aantal elektrische voertuigen door de stad. Met de inkoop van groene stroom is dat volledig CO₂-neutraal. Denk ook aan de bierboot 2. Andere voertuigen zullen bij vervanging volgen.</p>
<p>Eneco:</p> <p>Tot slot zijn de ambities in mobiliteit (elektrisch rijden), smart grids en openbare verlichting zeer interessant. Onze indruk is dat het erg goed en verstandig is om naar de business case te kijken achter deze ambities. Ook hier kijken wij graag mee vanuit onze kennis op deze vlakken.</p>	<p>Zie eerder.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>M. Ferket</p> <p>Als ZZP'er in het taxivervoer heb ik de beschikking over een hybride auto. Het was geen overwegend financiële beweegreden hier voor te kiezen en dat zou met het gebrek aan streven naar duurzaamheid en een beter milieu voor de meeste ondernemers in het personenvervoer toch moeten zijn.</p> <p>Momenteel is het vanwege de volledige teruggave van de bpm op taxi's financieel het meest lucratief om de meest vervuilende dieselauto's te kopen. In mijn geval bijvoorbeeld wordt er als milieumaatregel vanwege benzine als brandstof (minder uitstoot) ongeveer 1200 euro brandstofkorting op de bpm gegeven waardoor ik door verminderde bpm-teruggave financieel wordt benadeeld voor mijn duurzame gedrag.</p> <p>Mijn voorstel is dan ook om taxiondernemers in Utrecht financieel te compenseren met subsidies t.b.v. duurzaam personenvervoer met weinig of geen vervuilende uitstoot, dus voor benzine, hybride (elektrisch/benzine), ethanol, gas, en elektrisch aangedreven auto's ten behoeve van personenvervoer. En tevens de hogere overheid te attenderen op het averechtse effect van de bpm-kortingen m.b.t. de aanschaf van taxi's. Duurzame niet vervuilende taxi's kunnen ook als promotiemiddel dienen en een extra stimulans geven voor de aanschaf van duurzame auto's door mensen die van taxi's gebruik maken (zo is tenminste mijn ervaring met enthousiaste klanten).</p>	<p>Deze suggestie wordt meegenomen in de uitwerking van het Programma Utrechtse Energie .</p>
<p>Milieucentrum Utrecht</p> <p>Blijf versterkt inzetten op meer OV en fiets. De fietsvoorzieningen lopen in Utrecht nog steeds achter op de behoefte. Omarm de fietser als oplossing. Andere landen in Europa zijn jaloers op het aantal fietsers dat wij in Nederland hebben. Wij verwaardelozen die kwaliteit. De voetganger, fiets en OV keten kan versterkt.</p> <p>Zet in op spreiding van de spits (andere werktijden) en meer telewerken.</p> <p>Alle geluidswallen die Utrecht nog aan moet leggen dienen multifunctioneel te zijn. Ze kunnen energievangers worden, integraal met kantoor of glastuinbouw ontworpen worden.</p> <p>De Eetbare Stad (Stadslandbouw, Eetbaar Utrecht en Lekker Utrege) is naast het verminderen van CO2 uitstoot (minder voedselkilometers) ook een bijdrage aan Klimaatadaptatie. Steun deze breed gedragen ontwikkelingen (ook in dit plan) ze zijn integraal duurzaam. Dragen bij tot de gewenste inzichten en gedragsverandering.</p>	<p>Zie ook de Fietsnota, Actieplan Schoon vervoer.</p>

9 Duurzame energie en klimaatadaptatie

9.1 Duurzame energie en klimaatadaptatie – Opmerkingen consultatiebijeenkomst

Opmerkingen	Reactie gemeente
Citaten uit ontwerp Duurzaamheidsplan:	
Plaatsen aantal windmolens op Lage Weide door Energie U.	Het College heeft besloten om windenergie op Lage Weide en Rijnenburg te stimuleren. Hiervoor zijn ook al contacten met Energie U.
Vergroenen van warmtelevering is een heel goede maatregel om een grote stap te zetten.	Hierover zijn we in gesprek met Eneco en Nuon

9.2 Duurzame energie en klimaatadaptatie – Nieuwe ideeën consultatiebijeenkomst

Nieuwe ideeën	Reactie gemeente
Biomassapotentie benutten: aanbod is biomassa van omliggend platteland en GFT. Verbinden aan warmtevraag uit de stad; zwembad, ziekenhuis, bejaardenhuis.	Het benutten van biomassa zal bij de uitwerking van het Programma Utrechtse Energie worden meegenomen.
Zoek investeerders en businessplan voor uitrol PV bij huishoudens (zonder subsidie).	Dank voor de suggestie.
Dunne film PV op daken en gevels toepassen.	Dit toepassen geldt voor alle mogelijkheden om duurzame stroom op te wekken. Vaak is de investering nog aanzienlijk in relatie tot de (financiële) opbrengst. Bij zakelijke stroomverbruikers is de elektriciteitsprijs nog steeds veel te laag om een goede business case te realiseren.
Regie gebruik ondergrond door gemeente.	We zijn daar mee bezig, ook op landelijk niveau. Waar intensieve Warmte/Koudeopslag in de bodem (warmte/koude aan de orde is, zal de gemeente à la Stationsgebied in samenwerking met de provincie de regie in handen houden.
Gebruik GFT, organische afvalstromen voor groen gas productie.	Dank voor de suggestie. Kanttekening hierbij is dat bij de vergisting van het GFT-afval in Wilp uit het biogas groene stroom wordt opgewekt, zodat er nauwelijks groen gas overblijft.
Zoek aansluiting bij andere steden, er zijn voorbeeldsteden waar al veel kennis is; wat kan slimmer op hoger schaalniveau worden afgestemd.	Best practices zijn altijd goed om mee te nemen in de afwegingen die we in de stad maken.
Gebruik warmte uit riolen (warmtewisseling).	Een nuttige techniek, maar Utrecht heeft met de stadsverwarming geen behoefte aan nog meer mogelijkheden van decentrale warmteopwekking.
Wie is de regisseur van het Duurzaamheidsplan, wat zijn de stappen?	Antoniek Vermeulen is één van de programmamanagers van het Programma Utrechtse Energie
Hoge ambities SMART formuleren.	mee eens.

Nieuwe ideeën	Reactie gemeente
Icoonprojecten: 1. Stadskantoor. 2. Bibliotheek. 3. Muziekcentrum. Energieplan nalopen. CO2/klimaatneutraal Energieloket, werkt dat? Bebouwingstype – buurt of wijk is maatgevend. Nieuwe variant Thermie plus. Natuurlijk moment: verhuizing. is .	Het stadskantoor en het muziekcentrum zullen zeker sterke duurzame trekken vertonen. Energieloket is uitgewerkt in het programma. Bij het onderdeel Wonen zal deze suggestie worden meegenomen in de uitwerking.
Duurzaamheidsfonds: probeer geld beschikbaar te stellen als hypotheek. Dus: hypotheek-renteaftrek (gebruik hefboomwerking).	De uitwerking van het fonds is opgenomen in hoofdstuk 7 van het Uitvoeringsprogramma Utrechtse Energie. De aangegeven financieringsconstructie maakt hiervan geen deel uit.

9.3 Duurzame energie en klimaatadaptatie – Schriftelijke reacties

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
Maarten Rigter: Pag. 71: Regeling groene daken Niet alleen groene daken bij particulieren stimuleren, maar vooral bij bedrijven en overheden. Dit omdat deze beschikken over veel grotere dakoppervlakten. In Stationsgebied zoveel mogelijk groene daken op de nieuwe gebouwen aanleggen. Meer publiciteit rond regeling groene daken zodat er meer gebruik van gemaakt wordt. Budget handhaven en verhogen. Belangrijke Voordelen: – zuivering fijnstof –betere warmte en koude isolatie daken – wateropvang – productie zuurstof – langere levensduur daken	Op het ogenblik zijn we bezig met het verruimen van de mogelijkheden van de beleidsregel groene daken. de subsidie gaat nu gelden voor zowel dak- als gevelgroen. Of er voldoende middelen beschikbaar komen om alle aanvragen en pilots te bekostigen, is nog niet duidelijk. Belangrijkste functie van dak en gevelgroen is het fungeren als buffer bij wateroverlast en als verbeteraar van de leefbaarheid/leefomgeving.
Maarten Rigter: Pag. 73: Kleine windmolens in kader alternatieve energieopwekking Deze niet alleen toestaan op industrieterreinen maar ook voor particulieren en woningbouwcorporaties. Een dergelijk goed initiatief mag niet door Utrechtse gemeenteregeling worden geblokkeerd.	Kleine (urban) windmolens dragen niet sterk bij aan de vermindering van CO ₂ . Vanuit de gemeente zullen dat we het neerzetten van deze windmolens niet actief stimuleren maar er wel ruimte aan bieden.
Gerard Cats: 3. Bij hoofdstuk 2.1 worden onder "Klimaatadaptatie" enkele bedreigingen genoemd: verhitting, verstikking, droogte, overstroming. Klimaatverandering vergroot ook het risico op zware storm- en hagelschade. Ook de frequentie van ijzel komt hoger te liggen, en mogelijk de overlast van sneeuwstormen en stuifneeuw. Terecht schrijft u dat de gevolgen zullen verschillen per stad, en ook dat veiligheid prioriteit moet hebben. Toch wil ik erop wijzen dat er ook mogelijk positieve gevolgen van klimaatverandering zijn; wellicht is bijvoorbeeld	Opwarming van de aarde een temperatuurverhoging heeft inderdaad invloed op de hoeveelheid warmte die wij jaarlijks nodig hebben om de gebouwen te verwarmen. We moeten echter ook rekening houden dat de (langdurige) extremen in warmte en koude gaan toenemen. Dus er moet wel degelijk blijvend goed geïsoleerd worden om deze extremen op te kunnen vangen.

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
beeld minder huisverwarming nodig.	
<p>Eneco:</p> <p>Met betrekking tot wind staan er mooie ambities in het plan. Het faciliteren van windenergiestudies is voor ons als ontwikkelaar van wind erg interessant, en graag gaan we verder in gesprek hoe we hier invulling aan kunnen geven. Wij delen de conclusies van het onderzoek van Bosch & van Rijn. Onze zienswijze is dat we ook daadwerkelijk hopen dat er snel groot-schalige windenergie gerealiseerd wordt. Wat hier bij wellicht zou helpen is het formuleren van een concrete doelstelling in Megawatts aan windkracht.</p>	<p>Zie het collegebesluit over stimuleren van windmolens d.d. 7 december 2010.</p>
<p>Milieucentrum Utrecht:</p> <p>Duurzame Energie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Windmolens in Utrecht zijn een must! Dus de zojuist aan gedragen locaties Lage Weide en Rijnenburg moeten slagen! • Gebruikers van stadsverwarming hebben geen keuze meer in het verwarmingssysteem voor hun huis. Ook niet als het gaat om de energiebron die hiervoor gebruikt wordt. Het is aangezien het om 30% van alle huishoudens in Utrecht gaat echt noodzakelijk deze energiebron zo snel mogelijk klimaatneutraal te maken. Over 'tonnen maken' gesproken... <p>Betrek de HBO en de Universiteit ook in de vorm van mogelijke prijsvragen bij het invullen van dit energietransitieprogramma.</p>	<p>Het College, zie het besluit van 7 december 2010, gaat dit stimuleren.</p> <p>Hierover zijn we in gesprek met Eneco en Nuon.</p> <p>Er zijn nauwe samenwerkingsverbanden met Hogeschool en Universiteit bij de uitwerking van onderdelen van het Programma Utrechtse Energie.</p>
<p>Energie U:</p> <p><u>Blz. 37. Duurzame opwekking</u></p> <p>Energie U is een warm voorstander van een stimuleringsregeling voor het verduurzamen van de opwekking, maar dan ook weer in de vorm van ontzorging, zachte lening/garantstelling, inkoopvoordeel of een feed-in constructie. Liever geen subsidies met lastige aanvraagprocedures en potjes die veel te snel leeg zijn. Wij ondersteunen het voorstel voor de opzet van een lokaal klimaatfonds. Maar leer van de ervaringen in Den Haag en Newcastle en laat het fonds opzetten door een samenwerking van gemeente, provincie, instellingen, bedrijven en burgers. Deelnemers betalen volgens het Haagse model 20 euro per uitgestoten ton CO2, het fonds gebruikt dit om de onrendabele top te betalen van besparings- en opwekkingsprojecten bij maatschappelijke instellingen zoals sportverenigingen en scholen.</p> <p>Wij verwachten de komende jaren een toenemende vraag naar warmte/koude opslag en Geothermie. Daarbij moet natuurlijk goed gekeken worden naar de milieueffecten en de onderlinge samenhang tussen deze projecten. Als het er al niet is adviseren we de gemeente en provincie Utrecht een atlas op te stellen van haar ondergrond en daarbij expliciet beleid maken voor geothermie en ondergrondse warmte/koude opslag. Denk hierbij aan een vergunningstelsel en het vaststellen van zones/gebieden, om te voorkomen dat mijn warmteopslag gaat interfereren met de koudeopslag van mijn 'buurman'.</p> <p><u>Blz. 37/38 Stadsverwarming en GFT</u></p> <p>Dankzij de stadsverwarming beschikt Utrecht over een efficiënt netwerk van warmtevoorziening dat relatief eenvoudig te verduurzamen is. Wij adviseren het gemeentelijk GFT en snoeiafval om te werken tot biogas en dit te gebruiken voor de stadverwarming. Door een combinatie met aardwarmte, warmte/koude opslag en inzet van biogas uit de regio is een</p>	<p>Dank voor de suggestie, als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma werken wij de komende tijd een fonds voor initiatieven nader uit.</p> <p>Binnen de gemeente Utrecht is er veel kennis over de potentie van WKO, hiermee zijn we ook actief aan de slag zoals blijkt uit de toepassingen ervan in combinatie met grondwater-saneringen in het Stationsgebied.</p> <p>Ook bij andere projecten wordt WKO toegepast.</p> <p>Door de Provincie Utrecht is onderzoek gedaan naar de potentie van geothermie in de provincie.</p> <p>Mee eens, er ligt in Utrecht ene uitgebreid stadsverwarmingnet, waar mogelijk wordt bij herstructurering van bestaande wijken dit net verder uitgebreid in overleg met ontwikkelaars, woningcorporaties en Eneco.</p>

Schriftelijke reacties	Reactie gemeente
<p>volledig duurzame stadsverwarming te realiseren. De stadsverwarming kan vervolgens een belangrijke rol spelen bij het klimaatneutraal maken van de oudere woningen. Het is een enorme (en kostbare) opgave om vooroorlogse woningen volledig klimaatneutraal te maken. Door de stadsverwarming verder uit te rollen in de vooroorlogse wijken kunnen we de bewoners van deze woningen helpen de klimaatdoelstellingen te halen.</p> <p><u>Blz. 38, windenergie:</u> Het zal u niet verbazen dat wij een warm pleidooi houden voor het actief ondersteunen van bewonersinitiatieven bij duurzame opwekking. Het plaatsen van grote windturbines is een complex project dat bovendien veel reacties oproept bij de omwonenden, die dagelijks zicht hebben op deze molens. Door de molens te realiseren via een coöperatiemodel, hebben de omwonenden niet alleen zicht op de stijlvolle turbines, maar kunnen ze hier ook hun energie van betrekken en meedelen in de winst. Daarmee snijdt het mes aan twee kanten en is de kans op een succesvolle realisatie vele malen groter. Wij vragen de gemeente Utrecht daarom expliciet om voor de realisatie van windturbines in eerste instantie locaties te zoeken op eigen grond, windturbines expliciet op te nemen in het bestemmingsplan Lage Weide en Energie U als bewonersinitiatief te betrekken bij de planontwikkeling.</p> <p><u>Blz. 39, Zonne-energie</u> De leden van Energie U hebben veel belangstelling voor het plaatsen van zonnepanelen. Wij zijn ook erg blij met het recente initiatief van Urgenda 'wijwillenzon.nl'. Graag willen we in de komende jaren in Utrecht met een vergelijkbaar initiatief komen, waarbij we met een groot aantal partijen in de stad grootschalig zonnepanelen gaan inkopen. We willen echter nog een stapje verder gaan dan Urgenda en daarbij een oplossing bieden voor het hele traject, dus inclusief inventarisatie wensen en mogelijkheden, financiering, installatie en nazorg. We streven zoveel mogelijk naar plaatsing van de panelen door leden en dus zelflevering, maar willen daarnaast ook via een coöperatiemodel zoveel mogelijk daken van 'derden' gaan volleggen met PV panelen. Wij vragen de gemeente om ons actieve steun te verlenen bij de realisatie van dit plan. Wij denken daarbij aan publiciteit, het beschikbaar stellen van dakoppervlak en het vestrekken van een financiële garantie zodat we de deelnemers een aantrekkelijke financiering kunnen bieden.</p>	<p>Het College, zie het besluit van 7 december 2010, gaat dit stimuleren. Er zijn al gesprekken gaande met uw organisatie over dit onderwerp.</p> <p>Het initiatief van de stichting Urgenda juichen wij toe. Over uw suggestie zullen wij bij de uitwerking van het programma met u in overleg treden.</p>